

Lääkintälöttien kokemuksia lääkintälottakoulutuksesta, lääkintälottana työskentelystä sekä niiden vaikutukset sodan jälkeiseen elämään

Aino Perämäki & Ella Vaitinen

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Lääkintälottien kokemuksia lääkintälottakoulutuksesta, lääkintälottana
työskentelystä sekä niiden vaikutukset sodan jälkeiseen elämään**

Aino Perämäki & Ella Vaittinen
Hoitotyön koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2020

Aino Perämäki & Ella Vaittinen

Lääkintälottien kokemukset lääkintälottakoulutuksesta, lääkintälottana työskentelystä sekä niiden vaikutukset sodan jälkeiseen elämään

Vuosi 2020 Sivumäärä 46

Tämä opinnäytetyö toteutettiin yhdessä Laurea-ammattikorkeakoulun ja Helsingin Seudun Sotaveteraanipiirin kanssa. Opinnäytetyössä oli vahvasti mukana myös Tuusulan Lottamuseo, josta saatiin tutkittavaksi arkiston dokumentteja. Opinnäytetyössä kuvattiin lääkintälottien kokemuksia lääkintälottakoulutuksesta, lääkintälottana työskentelystä sekä sodan vaikutuksista heidän myöhempään elämäänsä. Opinnäytetyötä varten haastateltiin syvähaastatteluna yhtä lääkintälottaa ja analysoitiin kahdeksan lääkintälotan ja yhden sotavankisairaалassa työskennelleen lotan haastattelut.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, jossa yhdistyi kolme erilaista tutkimusmenetelmää eli opinnäytetyössä käytettiin Mixed Methods -tutkimuskäytäntöä. Opinnäytetyössä käytetyt tutkimusmenetelmät olivat historiantutkimus, dokumenttianalyysi ja syvähaastattelu. Tuloksissa korostui yhteiskunnan negatiiviset asenteet lottia kohtaan, sodan vaikutus nuoruuteen, velvollisuuden tunne isänmaata kohtaan sekä uuden elämän aloittaminen sodan jälkeen.

Teoriaosuudessa pyrittiin kuvaamaan Lotta Svärd -järjestön historia sen perustamisesta lakkauttamiseen. Teoriaosuuden kirjoittamista varten tehtiin laaja taustatyö ja aiheeseen perehdyttiin kirjallisuuden, elokuvien sekä asiantuntijoiden avulla. Teoriaosuus johdattelee lukijan opinnäytetyön tuloksiin.

Aino Perämäki & Ella Vaittinen

Medical Lottas' experiences of medical education, working as a medical Lotta and the effects of war on life after war.

Year 2020

Pages

46

This thesis was executed together with Laurea University of Applied Sciences and the Helsinki Region War Veterans. The Lotta Museum in Tuusula was also strongly involved by providing their documents to the study. The purpose of this thesis was to describe Medical Lottas' experiences of medical Lotta training, working as a medical Lotta and the effects of war on their later lives. One Medical Lotta was interviewed and eight medical Lotta interviews were analysed as well as one interview with a Lotta who had worked in a prison hospital.

The thesis was a qualitative study combining three different research methods. Thus, Mixed Methods were applied in this thesis. The research methods used in the thesis are historical research, documentary analysis and informal interview. The results highlighted the society's negative attitudes towards Lottas, the impact of the war on their youth, the sense of duty towards one's native country and the beginning of a new life after the war.

The theoretical part described the history of the Lotta Svärd Organisation from its inception to dissolution. Background work was done when writing of the theoretical part and the subject was familiarized with through literature, films and experts. The theoretical part leads to the results of the thesis.

Keywords: Lotta Svärd, medical Lottas, experience, Winter War, Continuation War

Sisällys

1	Johdanto	8
2	Lotta Svärd-järjestö ja lottaosastoiden toiminta	8
2.1	Lotta Svärd-järjestön tausta ja perustaminen	8
2.2	Lottaosastoiden koulutustoiminta	11
2.3	Lääkintälottien koulutus	12
2.4	Kenttäsairaalahanke	12
3	Lääkintälottien toiminta rintamalla ja rintaman takana	14
3.1	Lääkintähuolto talvisodassa	14
3.2	Lääkintähuolto jatkosodassa	14
3.3	Sota-ajan loppu	16
3.4	Lotta Svärdin lakkauttaminen	16
3.5	Sodan jälkeistä elämää	17
4	Tarkoitus ja tavoite	18
5	Opinnäytetyön toteutus	18
5.1	Käytetyt tutkimusmenetelmät	19
5.2	Historiantutkimus tutkimusmenetelmänä	19
5.3	Dokumenttianalyysi tutkimusmenetelmänä ja dokumenttien analysointi	19
5.4	Syvähaastattelu tutkimusmenetelmänä	20
5.5	Haastattelu ja vuorovaikutus	21
5.6	Työelämän yhteistyökumppani ja opinnäytetyön aikataulu	21
6	Etiikka	22
6.1	Luotettavuus	23
6.2	Vapaaehtoisuus ja anonymiteetti	24
7	Tulokset	24
7.1	Lääkintälotan syvähaastattelu	24
7.2	Lottamuseon arkiston dokumentit	27
7.2.1	Sisällönanalyysi	27
7.2.2	Dokumenttien tulokset	28
8	Johtopäätökset	31
8.1	Lääkintälottakoulutus ja työskentely sodassa	31
8.2	Lääkintälottana toimimisen vaikutukset sodan jälkeiseen elämään	32
8.3	Lääkintälottien asema sodan jälkeen	32
9	Pohdinta	33
	Lähteet	36
	Liitteet	40

1 Johdanto

Lotat olivat hyvin merkittävässä roolissa talvi- ja jatkosodassa. Lottien tärkeä työ osaltaan mahdollisti Suomen puolustuksen ja oli takaamassa näin maamme itsenäisyyden säilymistä. Vuonna 1944 arvion mukaan lottia oli yhteensä 232 000, joista 150 000 oli toimivia jäseniä, 30 000 kannattavaa jäsentä ja 52 000 lottatyttöä. (Lukkarinen 1981, 300)

Lottia toimi erilaisissa tehtävissä sodan aikana, tässä työssä käsittelemme lääkintälottia ja heidän saamaansa koulutusta, työtehtäviä rintamalla sekä sodan jälkeistä elämää. Lääkintälottia työskenteli eri tehtävissä ja erilaisissa hoitopaikoissa, joita kuvataan opinnäytetyön teoriaosuudessa sekä lääkintälottien kertomana tulokset kappaleessa.

Sodan jälkeinen elämä oli lotille raskasta aikaa. Siihen vaikutti yhteiskunnan negatiivinen suhtautuminen heitä kohtaan. Lottia pidettiin fasisteina ja jopa epäsiveellisinä, he saivat kuulla erilaisia kurjia nimityksiä. Vaikka nykypäivänä lottia arvostetaan yhteiskunnassa valtavasti, kului aikaa lähes 50 vuotta, ennen kuin lotat saivat työstään ansaitsemaansa kiitosta. Lääkintälottat ovat arvokkaalla työllään tehnyt merkittävän osan isänmaamme hyväksi. Haluamme myös tehdä tätä lääkintälottien arvokasta työtä tunnetummaksi aikalaistemme keskuudessa ja tuoda tärkeää perinnetietoa helpommin saavutettavaksi.

2 Lotta Svärd-järjestö ja lottaosastoiden toiminta

Lotta Svärd oli naisten vapaaehtoisuuteen nojautuva järjestö Suomessa, joka toimi vuosina 1920-1944. Lotta Svärd oli maanpuolustuksen tukijärjestö, joka perustettiin suojeluskuntien tueksi. Suomessa käyty sisällissota vuonna 1918 varmisti Suomen itsenäisyyden. Tämä sota oli suojeluskuntalaisille ja sodassa mukana olleille vapaaehtoisille naisille vapaussota.

Lotta Svärd toimi alkuun yhdistysmuodossa. Vuonna 1941 tehtiin sääntömuutos ja alettiin käyttää nimeä Lotta Svärd-järjestö. Epävirallisesti järjestötermiä oli käytetty jo pitkään ennen virallista nimen muuttamista. Tässä opinnäytetyössä käytämme pääosin järjestö-termiä yhdenmukaisuuden sekä käsiteltävän aiheen ajankohdan, sotien ja sen jälkeisen ajan vuoksi.

2.1 Lotta Svärd-järjestön tausta ja perustaminen

Suomi julistautui itsenäiseksi 6.12.1917. Itsenäistymisen jälkeen maassa oli levotonta. Poliittiset intohimot aiheuttivat rauhattomuutta ja epäjärjestystä. Suomalaiset asettuivat toisiaan vastaan ja jo tammikuussa 1918 jolloin Suomi ajautui sisällissotaan. Sisällissodassa vastakkain

taistelivat suojeluskuntalaisista ja jääkäreistä muodostunut valkoinen armeija, toisella puolella työläisten muodostama punakaarti. Valkoisen armeijan huollosta vastasi vapaaehtoiset naiset, jotka olivat mukana auttamisenthalusta ilman minkäänlaista organisaatiota. Naiset vastasivat erilaisista huoltotehtävistä ja he olivat innostuneita työskentelemään suojeluskuntien tueksi ja työt saatiin aloitettua ripeästi. Naiset muodostivat erilaisia ompeluseuroja, jotka valmistivat keräystalkoilla kerätyistä tarvikkeista erilaisia tarpeellisia varusteita, kuten esimerkiksi panosvöitä ja lumipukuja. Muita huollon tehtäviä olivat lääkintä, sidetarpeiden valmistaminen, muonitus, kansliatyö ja viestintä. (Kataja 1986, 15-17)

Sisällissota päättyi valkoisten voittoon 15.5.1918. Sisällissodan jälkeen naisten tuki suojeluskunnille väheni. Suojeluskuntien aseman ja toiminnan vakinaistamisen myötä myös naiset aktivoituivat uudelleen. Suojeluskuntatoiminta siirrettiin valtion hallinnon alaisuuteen elokuussa 1918 annetulla asetuksella. Vuosina 1919-1921 suojeluskuntien yliesikunta edisti naisosastojen toimintaa niin, että niistä muodostui valtakunnallinen Lotta Svärd -järjestö. Toiminnan tarkoituksena oli Suomen kansan puolustuskuntoisuuden edistäminen ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 19-20)

Suojeluskuntajärjestölle asetettiin oma ylipäällikkö ja yliesikunta sotaministeriön alaisuuteen. Helmikuussa 1919 suojeluskuntajärjestön ylipäälliköksi nimettiin eversti Didrik Von Essen. Samaan aikaan suojeluskuntien toiminta alkoi kehittyä myös naistoiminnan osalta. Suojeluskuntajärjestön asema vahvistui, kun naisista muodostettiin laillistettu tukioorganisaatio. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 20)

Lotta Svärd -järjestön alkuvaiheista ei ole tarkkoja kirjauksia. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 20) Kuitenkin jonkinlaisena järjestön perustamisajankohtana voidaan pitää elokuun 29. päivää vuonna 1919, jolloin ylipäällikkö eversti Von Essen antoi päiväkäskyn numero 18. Päiväkäskyn 3 § pidetään Lotta Svärd -järjestön eräänlaisena perustamiskirjana. (Lukkarinen 1981, 30)

Päiväkäskyn pykälässä todetaan seuraavaa:

”Naisillakin on suojeluskuntavelvollisuutensa. Tämä voidaan parhaiten täyttää muodostamalla Lotta Svärd -yhdistyksiä. Yhdistykset muodostetaan paikallisten suojeluskuntien yhteyteen ja kuuluvat ne paikallisesikuntiin. Lotta Svärd -yhdistysten tehtäviin kuuluu:

1. Auttaa saniteettitarpeiden valmistuksessa.
2. Auttaa suojeluskuntia tarpeellisella varustuksella kuten paidoilla, alushousuilla j.n.e.
3. Olla valmiina liikekannallepanon sattuessa toimimaan sairaanhoitajattarina, keittäjä-tärinä j.n.e.
4. Juhlien kautta koota varoja Lotta Svärd -yhdistyksen tarkoituksiin.”

(Pohls & Latva-Äijö 2009, 20)

Lokakuussa 1919 annetussa ylipäällikön päiväkäskyssä määrättiin Lotta Svärd -yhdistyksen tunnuksesta. Tällä haluttiin ilmaista yhdistyksen lujaa sidettä Suojeluskuntiin. Marraskuussa 1919 annetussa päiväkäskyssä muistutettiin sekä naisten paikasta rintaman takana, että naisten aseettomuudesta. Aseettomuus juonsi juurensa valkoisen armeijan ylipäällikkö Carl Gustaf Mannerheimin sisällissodan aikana antamaan kannanottoon naisten aseettomuudesta. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 20-21)

Tammikuussa 1920 suojeluskunnat määrättiin selvittämään niihin kuuluvien Lotta Svärd -yhdistysten määrät alueellaan. Vuoden 1920 alussa suojeluskunnissa oli 259 naisosastoa, joissa oli arviolta yhteensä 20 000 jäsentä. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 21) Vuoden 1921 tammikuussa Lotta Svärd -yhdistyksen paikalliset lottayhdistykset määrättiin erotettavaksi suojeluskunnista. Lottapiirit pitivät 22.-23.3.1921 oman edustajakokouksensa, jossa hyväksyttiin Lotta Svärd -yhdistyksen valtakunnalliset säännöt ja valittiin keskusjohtokunta. (Tuominen ym. 2010)

Piirihohtokunta johti Lottapiirejä puheenjohtajan johdolla. Lottapiirit olivat jakautuneet lottaosastoihin, joiden toimintaa johti paikallisjohtokunta. Lotta Svärdissä oli sama kokoonpano kaikilla johtokunnilla. Johtokuntia olivat keskus-, piiri- ja paikallisosaston johtokunta. Kokoonpano muodostui kuudesta jäsenestä ja kahdesta varajäsenestä. Jäsenet valittiin kunkin johtokunnan vuosikokouksissa aina kahdeksi vuodeksi kerrallaan niin, että joka vuosi oli kolme varsinaista jäsentä ja yksi varajäsen erovuorossa. Lottayhdistyksessä noudatettiin käytäntöä, että varajäsenellä ja varsinaisella jäsenellä ei ollut oikeastaan mitään eroa. Varajäsen pystyi osallistumaan kokouksiin. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 92-95)

Ennen kuin Lotta Svärd -järjestö virallisesti perustettiin, hyväksyttiin Lotta Svärd -järjestöihin jäseniä melko kevyin perustein. Suojeluskuntapiirin Lotta Svärd osaston sääntöjen mukaisesti jäseneksi pääsi jokainen hyvämaineinen täysi-ikäinen nainen. Lotta Svärdin virallisen perustamisen jälkeen säännöissä tiukennettiin jäseneksi pääsemisen ehtoja. Sääntöjen mukaan paikallisosastot voivat hyväksyä yhteiskuntajärjestykselle uskollisen naisen, jolla on kahden tunnetun ja luotettavan henkilön suositus. Enää ei vaadittu aviomiehen suostumusta. Lottalle asetettiin tiukkoja vaatimuksia käyttäytymiseen liittyen. Sääntöjen mukaan toimenlotan tuli aina olla valmiina asettumaan lääkintä- tai muonitustehtäviin sen jälkeen, kun hän oli antanut Suojeluskuntain Ylipäällikön vahvistaman lottalupauksen. Aluksi lottalupaus annettiin suojeluskuntapäällystölle, mutta myöhemmin vuonna 1922 Keskusjohtokunta päätti, että lottalupaus on järjestön sisäinen asia ja lottalupauksen voi antaa paikallisosaston, piirihohtokunnan tai Keskusjohtokunnan puheenjohtajalle. (Lukkarinen 1981, 48)

Lottalupaus:

”Minä N.N lupaan kunniasanallani, että rehellisesti ja omantunnontarkasti avustan suojeluskuntaa sen puolustaessa uskontoa, kotia ja isänmaata sekä noudatan toiminnassani ”Lotta Svärd” -yhdistyksen sääntöjä.”

(Tuominen ym. 2010, 75)

Kun Lotta Svärd perustettiin virallisesti 1921 paikallisosastoja oli silloin 276. Jo 1930-luvun lopussa paikallisosastoja oli 691. Huomattavaa kasvua oli 1920-luvulla. Paikallisosastojen keskimääräinen jäsenluku oli 1920-luvulla noin 70. (Pohls, M. & Latva-Äijö, A. 2009, 100-111) Järjestön kokonaisjäsenmäärä oli kasvanut vuoteen 1926 mennessä 47 324 jäseneseen ja vuoteen 1938 mennessä 105 023 jäseneseen. Kaikista jaostoista suurin oli muonitusjaosto. Muonitusjaoston piirissä toimi puolet koko Lotta Svärd -järjestön lotista. (Lukkarinen 1981, 74)

2.2 Lottaosastoiden koulutustoiminta

Piirien tärkein tehtävä oli lottakoulutus. Paikallisosastot järjestivät alkeiskursseja. Alkeiskurssit oli tarkoitettu kaikille jäsenille. Tämän jälkeen tulivat toimenlotille suunnatut kahden viikon pituiset piirikurssit ja Tuusulan valistus- ja leiripäivät. Piirikursseista voidaan puhua myös peruskursseina. (Pohls, M. & Latva-Äijö, A. 2009, 106) Peruskoulutuksen suorittamisen jälkeen toimenlotat voitiin määrätä lottatyöhön heidän omalla suostumuksellaan. Peruskursseja järjestettiin lottapiirien ja keskusjohtokunnan toimesta. Suojeluskuntien päällystökoulu sijaitsi Tuusulassa ja myöhemmin myös Syvärannan lottaopistossa. Peruskursseja järjestettiin myös iltakursseina. Aluksi peruskursseilla koulutettiin vain lääkintä- ja muonitusjaoston jäseniä.

Keskusjohto järjesti ensimmäisen kurssinsa vuoden 1922 kesäkuussa. Kurssi pidettiin Vuorenmäen kasarmilla Art-järvellä. Kukin Lottapiiri sai lähettää kurssille 15 jäsentään. Lopullinen osallistujamäärä oli vain 220, sillä viimehetken peruutuksia tuli paljon. Kurssin ohjelmassa oli eniten sairaanhoitojaoston aineita, mutta ohjelmaan oli sisällytetty myös kaikille yhteisiä luentoja järjestön toimintaan liittyen sekä urheilua, leikkiä ja laulua. Kurssi järjestettiin kaksikielisenä ja kaikki luennot pidettiin suomeksi ja ruotsiksi. Artjärven kurssi katsottiin hyvin tarpeelliseksi, mutta keskusjohtokunta tuli siihen tulokseen, että koulutustoiminnan järjestämistä on voitava toteuttaa järjestön kaikilla tasoilla. Tämän jälkeen ryhdyttiinkin suunnittelemaan johtajakursseja, joiden osallistujat voisivat kouluttaa kurssin jälkeen omassa piirissään piiriin jäseniä. Vuonna 1923 Keskusjohtokunta hyväksyi tämän esityksen. Ennen Art-järven kurssia oli monella paikkakunnalla järjestetty jo omia suppeampia koulutuksia. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 106)

Ensimmäinen Lottaohjaajakurssi järjestettiin 2.-12. elokuuta 1923 Tuusulassa. Kurssin käyneet saivat kurssimerkin, joka oli valkoinen nelisakarainen tähti. Ensimmäiselle kurssille osal-

listui 66 lottaa eli kustakin lottapiiristä osallistui kurssille kolme lottaa. 1930-luvulla Tuusulassa kurseilla koulutettiin jo 150 lottaa per kurssi. Kurssille oli halukkaita enemmän kuin oli paikkoja. (Lukkarinen 1981, 52-53)

Lotta Svärd -järjestön alussa koulutustoiminta oli pienmuotoista. 1930-luvulle tultaessa koulutustoiminta kehittyi. Kun alun perin lotille koulutettiin muonitusta ja lääkintää, laajeni koulutustoiminta myös viestintään, ilmavalvontaan, kansliatyöhön, kaasu- ja väestönsuojeluun, hevostenhoitoon ja tyttötyöhön. (Suojeluskunnat ja Lotta Svärd 2017)

2.3 Lääkintälottien koulutus

Vuoteen 1929 asti lääkintälottien koulutus tapahtui kaksiviikkoisella kurssilla tai iltakurseilla. Lyhyet koulutukset eivät antaneet kunnon valmiuksia sairaanhoitotyöhön. Vuonna 1925 Viipurin lottapäivillä professori Hjalmar Von Bonsdorff piti esityksen, jossa hän ehdotti lääkintälottien toimivan mahdollisessa sodassa kenttäsairaaloissa sairaanhoitajattarina tai heidän apulaisinaan sekä lottien koulutuksen pidentämistä. (Lukkarinen 1981, 85)

Vuonna 1927 vuosikokouksessa hyväksyttiin Hjalmar von Bonsdorffin esitys lääkintälottien lääkintäkoulutuksen uudelleenjärjestelystä (Lukkarinen, V. 1981 85). Ehdotuksen hyväksymisen jälkeen alettiin vuonna 1929 järjestää kuuden kuukauden mittaisia sairaanhoitoapulaiskursseja, joita edelsi kolmen viikon mittainen kurssi Tuusulassa ja myöhemmin Syvärannan lottapopistossa. (Lukkarinen 1981, 78)

Lotta Svärdin lääkintäjaostoon kuului 15 prosenttia koko Lotta Svärd -järjestön jäsenistä. Lääkintäjaoston lotat olivat hyvin koulutettuja, kaksi kolmasosaa oli saanut peruskoulutuksen. Talvisodan alkaessa lääkintälottia oli 8500, heistä 250 oli käynyt kuuden kuukauden mittaisen sairaanhoitoapulaiskurssin. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 287)

Lääkintäjaoston tehtäviin kuului huolehtia lääkintälottien koulutuksesta, varusteiden hankinnasta kenttäsairaaloihin ja sodanaikaisiin sairaalamuodostelmiin sekä asettaa liikekannallepapon sattuessa keskusjohtokunnan välityksellä tai suostumuksella koulutettuja lääkintälottia maanpuolustuksen palvelukseen. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 287)

2.4 Kenttäsaarialahanke

Lotta Svärd -järjestön lääkintäjaoksen tehtävänä oli huolehtia suojeluskunnan lääkintävaraston täydentämisestä ja hankkia tarpeellinen varustus sairastupia ja sidontapaikkoja varten. Lääkintäjaoksen tehtävät oli laadittu lääkintäjaoston ohjeisiin. Ohjeiden mukaan lotat keräsivät varoja ja varusteita kenttäsairaaloita varten. (Lukkarinen 1981, 85)

Vuonna 1930 järjestettiin vuosikokous, jossa asetettiin erityinen toimikunta hoitamaan kenttäsairaaloiden varustamista Suoma Alf Hällströmin johdolla. Saman vuoden marraskuussa puolustusministeriö pyysi salaisella kirjeellään apua Lotta Svärdiltä kenttäsairaaloiden varustamishankkeeseen. Tavoitteena oli varustaa samalla tavalla kahdeksan kenttäsairaala, jossa jokaisessa olisi 150 potilaspaiikkaa. Lotta Svärd -järjestö vastasi kirjeeseen myöntävästi ja siitä alkoi lääkintäjaoston ja koko järjestön vaativa hanke.

Kenttäsairaalahanke oli mittava myös taloudellisesti. Vuonna 1933 tehtiin arvio yhden kenttäsairaalan varusteiden hinnasta, joka oli 450 000 markkaa ja hankkeen kokonaisarvoksi tuli 3,6 miljoonaa markkaa. (Lukkarinen 1981, 86)

Kenttäsairaaloiden varustaminen aloitettiin yhdistämällä lottapiirejä kenttäsairaalamuodostelmiksi. Muodostettiin kahdeksan yhdistelmää:

1. Helsinki, Pohjois-Uusimaa
2. Nylands-Södra
3. Turunmaa, Varsinais-Suomi
4. Satakunta, Jyväskylä
5. Etelä-Häme, Pohjois-Häme
6. Kymenlaakso, Mikkeli, Pohjois-Savo
7. Viipuri, Sortavala, Kainuu, Pohjola
8. Etelä-Pohjanmaa, Vaasa, Keski-Pohjanmaa, Oulu

(Lukkarinen 1981, 86)

Kenttäsairaalahankkeeseen oli varattu aikaa kaksi vuotta. Kaikki kenttäsairaalat eivät kuitenkaan valmistuneet suunnitellussa ajassa. Osasta kenttäsairaaloita puuttui varusteita, kun taas toisissa kenttäsairaaloissa oli niitä jopa liikaa. Vuonna 1934 sovittiin puolustusministeriön kanssa kenttäsairaalarusteiden luovuttamisesta sotilaspiirien varastoihin, johon ne tultiin keräämään yhteen ja varastoimaan asianmukaisesti. Pääosa kerätyistä varusteista luovutettiin vuoden 1935 aikana sotilaspiirien varastoihin. (Lukkarinen 1981, 86)

Kun kenttäsairaalarusteet oli luovutettu, Suojeluskuntain Yliesikunta ehdotti Lotta Svärdin keskusjohtokunnalle kenttäsairaalahanketta mittavampaa yhteistyötä sodan ajan lääkintähuoltoa varten. Ehdotuksena oli, että suojeluskuntajärjestö yhdessä Lotta Svärd -järjestön kanssa hankkisi varusteet ja henkilökunnan neljään uuteen kenttäsairaalaan, yhteen sairaalajunaan ja 22 sotasairaalaan. Lotta Svärdin tehtäväksi tulisi hankkia sairaanhoitovälineet, sidosarpeet ja vuodevaatteet. Henkilökunta saataisiin molempien järjestöjen joukoista. Lääkintäjaoston tehtävät jatkuivat uuden toimeksiannon merkeissä. (Lukkarinen 1981, 85-86)

3 Lääkintälottien toiminta rintamalla ja rintaman takana

Lääkintälotat toimivat talvi- ja jatkosodassa. Talvisota käytiin 30. marraskuuta 1939 - 13. maaliskuuta 1940. Talvisota oli Suomen ja Neuvostoliiton välinen sota, jonka Neuvostoliitto aloitti ilman sodanjulistusta. Taistelut kestivät 105 päivää ja päättyivät Moskovan rauhansopimukseen. Jatkosota puolestaan käytiin Suomen ja Neuvostoliiton välillä 25. kesäkuuta 1941 - 19. syyskuuta 1944. (Rajala 1990, 10-,34-39) Lääkintäjaoston lotista noin 7 000 oli kenttä- ja sotasairaaloissa. Pääosa oli vain lyhyehkön koulutuksen saaneita. Nämä lääkintälotat hoitivat monenlaisia avustustehtäviä.

3.1 Lääkintähuolto talvisodassa

Marraskuun 13. päivänä vuonna 1939 käytiin Neuvostoliiton kanssa neuvotteluja Moskovassa, neuvottelut kuitenkin katkesivat. Tästä seurasi hiljainen kausi, kunnes marraskuun 26. päivä Neuvostoliitto syytti, että Suomalaiset rajajoukot olisivat ampuneet tykeillä Mainilan kylään ja Neuvostoliiton sotilaita kuoli tulenavauksessa. Suomalaiset kielsivät avanneensa tulen. Laukausten syy ei tuolloin selvinnyt. Marraskuun 29. päivänä Neuvostoliitto irtisanoi hyökkäämätömyyssopimuksen. Seuraavana aamuna sota oli todellinen. Mainilassa tapahtunutta tulevasta kutsutaan Mainilan laukauksiksi ja siitä Neuvostoliitto sai syyntä Suomea vastaan sodan. Suomen silloinen tasavallan presidentti Kyösti Kallio antaa julistuksen: "Valtakunnan Puolustuksen turvaamiseksi ja oikeusjärjestyksen voimassapitämiseksi julistetaan Suomen tasavalta sotatilaan" (Kataja 1986, 55-56)

Talvisodan alkuvaiheessa lääkintälottien yksi pääasiallisista tehtävistä oli sotasairaaloiden ja kenttäsairaaloiden varustaminen ja täydentäminen. Lotat ja suuri joukko vapaaehtoisia naisia ompelivat ja keräsivät varustusta sairaaloihin. Myös Punainen risti oli mukana ja heidän sekä Lotta Svärdin tiloissa valmistettiin sidetarpeita leikkaamalla haavalappuja ja rullaamalla sideharsorullia. Lotat valmistivat myös ensiapupakkauksia, joita jettiin oman suojeluskunnan taistelijoille mukaan rintamalle. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 287-288)

Talvisodan syttyen yllättäen Suomessa oli silloin aivan liian vähän lääkäreitä, sairaanhoitajia, lääkintämiehiä, eikä heitä riittänyt kaikkiin maan hoitotehtäviin. Silloin korvaamaton apu olivat lääkintälotat, mutta heitäkin oli liian vähän. Lotta Svärd koulutti jatkuvasti lisää lääkintälottia. (Tuominen ym. 2010, 144)

3.2 Lääkintähuolto jatkosodassa

Jatkosota käytiin Suomen ja Neuvostoliiton välillä 25.6.1941-19.9.1944. Kesäkuun 25. päivänä vuonna 1941 Neuvostoliiton ilmavoimat pommittaa Suomea. Pommituksen kohteena on useita Suomen paikkakuntia (Lukkarinen, V. 1981, 200-201). Suomi oli paremmin varustautunut jatkosotaan, kuin talvisotaan. Sotajoukkoja oli enemmän ja joukot olivat paremmin aseistettuja.

(Rajala 1990, 34-35) Suomalaisten päämääränä oli valloittaa takaisin talvisodassa menetetyt alueet. Suomalaisten hyökkäys aloitettiin 10.7.1941. Joukot aloittivat etenemään Laatokan koillispuolelta. Ensiksi suomalaiset valtasivat Käkisalmen elokuun 21. päivä ja Viipurin elokuun 30. päivänä. Hyökkäystä jatkettiin Laatokan pohjoispuolelta kohti Syväriä, Äänislinnaa, Karhumäkeä ja Poventsaa. Joulukuun lopussa oli saavutettu ne asemat, joiden katsottiin olevan takaamassa hyvän turvavyöhykkeen suomalaisille suursodan vielä jatkuessa. Tätä edellä kuvattua aikaa kutsuttiin hyökkäysvaiheeksi, jota seurasi asemasota, jossa joukot olivat puolustustehtävissä. Keväällä 1944 saatiin viitteitä siitä, että Neuvostoliitto valmisteli suurhyökkäystä. Hyökkäys alkoi Karjalankannakselta 9.6.1944. (Veteraanien perintö - Itsenäinen Isänmaa, 2016)

Lotta Svärd - järjestön kenttäsairaalat siirrettiin puolustusvoimien omaisuuteen toukokuussa 1942. Päämajan lääkintösasto halusi varustaa ja kunnostaa kenttäsairaalat yhtenäisesti. Kenttäsairaalat saivat pitää nimensä, Lotta Svärdin kenttäsairaala. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 289)

Rintamalla haavoittuneiden hoitoon pääsy saattoi kestää kauan. Haavoittuneet jäivät makamaan maahan pimeään tuloon asti, ennen kuin heidät voitiin evakuoida. Haavoittuneille oli järjestetty suojapaikka eturintaman taakse. Myös haavoittuneiden kuljetus lähimpään sidontapaikkaan ja siitä kenttäsairaalaan oli hidas prosessi. Tärkein sodanajan hoitopaikka oli kenttäsairaalat. Kenttäsairaalassa annettiin kiireellistä hoitoa niille haavoittuneille, jotka eivät olleet vielä matkalla kenttäsairaalaan saaneet ja niille, joiden tila ei kestäisi muuten kuljetusta kenttäsairaalaan eteenpäin. (Tuominen ym. 2010, 147)

Kenttäsairaala koostui A- ja B-osastoista. A-osasto oli 50 potilaan kirurginen osasto ja se sijaitti mahdollisimman lähellä etulinjaa. Siellä hoidettiin kiireellistä kirurgista hoitoa vaativia ja vaikeasti haavoittuneita potilaita. B-osasto oli kauempana etulinjasta ja siellä hoidettiin vähemmän kiireelliset potilaat. Potilaan kunnon salliessa hänet siirrettiin sotasairaalaan. Kenttäsairaalassa palveli muun muassa 6-10 lääkäriä, 16-19 sairaanhoitajaa ja 14-17 lääkintälottaa. (Pohls & Latva-Äijö 2009, 289)

Sairaanhoitajien apuna olivat lääkintälottat, jotka olivat käyneet kuuden kuukauden mittaisen lääkintälotta kurssin ja he työskentelivät kenttä- ja sotasairaaloissa. Lotta Svärd -järjestö oli kouluttanut lääkintälottia vuosien aikana yhteensä 21 000 ja heitä riitti hyvin ympäri maata kenttäsairaaloihin ja sotasairaaloihin. (Tuominen ym. 2010, 144-145)

Lääkintälottia työskenteli myös sotavankisairaaloissa. Sotavankien vastaanottaminen tuli monelle yllätyksenä eikä siihen oltu ennalta varauduttu. Sotavankisairaaloiden lotista vain pieni osa oli lääkintäkurseja käynyt. Työskentely sotavankisairaalassa vaati lotilta paljon reippautta ja positiivista mieltä, sillä työtä vankien kanssa vaikeutti myös yhteisen kielen puuttu-

minen. Sotavankisairaaloiden ovella oli jatkuvasti sotilas vartiossa kivääri kädessä. Vankisairaaloissa oli pulaa niin hoitotarvikkeista kuin ravinnostakin. Ruoka yritettiin jakaa kaikille tasapuolisesti. Venäläisiä sotilaita kohtaan ei suhtauduttu kovinkaan myönteisesti eikä myöskään sotavankeja hoitaneisiin ja sotavankisairaaloiden lotat saivatkin kuulla välillä ikäviä nimityksiä itsestään. Lottajärjestö pyrki tasapuolisesti jakamaan lääkintälottiaan vankisairaaloihin ja yleensä lotan palvelusaika oli sotavankisairaaloissa muutama kuukausi, jonka jälkeen lotta sai siirron sotasairaalaan. (Tuominen ym. 2010, 151-153)

Lääkintälottia työskenteli myös sairausjunissa. Lääkintälottien lisäksi sairausjunissa työskenteli lääkäreitä, kymmenkunta sairaanhoitajaa ja saman verran lääkintälottia. Sairasjunat odottivat kotiasemiensa sivuraiteilla, jolla ollessaan sen henkilökunta oli vapaalla. Heidän tuli pysytellä kuitenkin kotiaseman lähetyvillä, sillä kun juna vihelsi, oli se merkki lähdestä. Junassa ei yleensä tehty suuria hoidollisia toimenpiteitä, sillä haavoittuneet olivat hoidettu sidontapaikalla tai kenttäsaaralassa kuljetuskuntoon. (Tuominen ym. 2010, 155)

Tiedetään, että sodan aikana sota vaikutti lottien henkiseen ja fyysiseen jaksamiseen uuvuttamalla lotat. Sota-aikana lottia myös menehtyi, lottien kuolleisuudesta tiedetään seuraavaa: Vuosina 1939-1944 rintamalla kaatui 66 lottaa; 47 kuoli ilmapommituksessa kotirintamalla; komennuksella saatuun sairauteen kuoli 140 lottaa; yksi lotta teki itsemurhan, 34 kuoli tapaturmaisesti ja kolme katosi. (Suojeluskunnat ja Lotta Svärd 2017)

3.3 Sota-ajan loppu

Sota venyi odotettua pidemmäksi, mikä vaikutti lottien jaksamiseen musertavasti. Jatkosodan aikana haasteeksi muodostui positiivisen mielialan ylläpitäminen. Lisäksi elämää vaikeutti rintamalla pula niin elintarvikkeista kuin muistakin tarvikkeista. Suomalaisten uhraukset eivät olleet turhia, sillä syyskuun 5. päivä 1944 sota Suomen ja Neuvostoliiton välillä oli vihdoinkin päättynyt ja Suomi onnistui jälleen säilyttämään itsenäisyytensä. (Suojeluskunnat ja Lotta Svärd 2017)

Lottien kuolleisuudesta tiedetään tilastollisesti hyvin, mutta paljoakaan ei tiedetä eikä olla tutkittu miten sodan aikana kärsitty henkinen ja fyysinen uupuminen vaikutti lääkintälottien hyvinvointiin sodan jälkeen.

3.4 Lotta Svärdin lakkauttaminen

Marraskuun 6. päivänä vuonna 1944 puolustusministeriö antoi päätöksen, jonka mukaan suojeluskuntajärjestön toiminta on lakkautettava seuraavaan päivään mennessä. Näin suojeluskunnat lakkautettiin 7.11.1944. Tämä päätös perustui välirauhansopimukseen Suomen ja Neuvos-

toliiton välillä. Suomi oli sitoutunut lopettamaan kaikki "hitleriläismieliset", poliittiset, sotilaalliset ja sotilaallisuontoiset järjestöt, joissa harjoitettiin Neuvostoliitolle vihamielistä propagandaa. (Hakkarainen & Huovinen 1999, 110)

Suojeluskuntien lakkauttamisen jälkeen Lotta Svärdissä aavisteltiin tulevaa, sillä Lotta Svärdiä pidettiin suojeluskuntajärjestön sisarjärjestönä. Suojeluskuntien lakkauttamisen jälkeen Lotta Svärdin keskusjohtokunta alkoi välittömästi suunnittelemaan sääntöjen muuttamista niin, että Lotta Svärd saisi toimia. Apuun pyydettiin yhdistyslakiin erikoistunut professori Veli Merikoski. Uudistettu sääntöehdotus valmistui päivässä ja siitä oli poistettu kaikki viittaukset suojeluskuntajärjestöön ja maanpuolustukseen. (Hakkarainen & Huovinen 1999, 117)

Muutosehdotus käsiteltiin ja hyväksyttiin keskusjohtokunnan toimesta 9.11.1944. Sääntöjen muutosehdotusten käsittelyä varten kutsuttiin koolle ylimääräinen edustajakokous. Edustajakokouksen oli tarkoitus olla 29.11.1944, mutta tätä kokousta ei ikinä ehditty pitämään, sillä Valtioneuvos lakkautti Lotta-Svärd järjestön marraskuun 23. päivänä vuonna 1944. Lotta Svärd oli tuolloin toiminut yli 20 vuotta. (Hakkarainen & Huovinen 1999, 117)

Lotta Svärdin lakkauttamisen lisäksi lakkautettiin rekisteröidyt lottaosastot joita oli 748 sekä rekisteröimättömät lottaosastot joita oli 39. Lakkautus kosketti noin 240 000:ta lottaa ja pikukulottaa. Vielä komennuksella olleet lotat kotiutettiin lakkauttamispäivänä. (Kinnunen 2006, 35)

3.5 Sodan jälkeistä elämää

Sodan jälkeen oli pulaa kaikesta, elettiin säännöstelytalouden aikaa. Myös asunnoista oli pulaa ja tilannetta pahensi vielä se, että Neuvostoliitolle vuokrattujen tai luovutettujen alueiden asukkaille piti löytää uusi koti, heitä oli yhteensä noin 420 000. Sopeutuminen rauhan aikaan oli haasteellista, sillä sodan vaikutukset näkyivät esimerkiksi erilaisina sosiaaliongelmoina. Tästä kaikesta huolimatta Suomea rakennettiin uusiksi kovalla vauhdilla, mistä kertoo suurten ikäluokkien syntyminen. Syntyvyys jatkoi kasvuaan aina vuoteen 1949. Sodan jälkeinen aika oli myös poliittisesti jännittyneitä. (Kinnunen 2006, 62-64)

Valpo, joka oli ääriivasemmiston miehittämä Valtiollinen poliisi vuosina 1945-1948, jonka tavoitteena oli lopettaa kaikki poliittinen toiminta, joka oli ristiriidassa välirauhansopimuksen kanssa. Valpo esimerkiksi jäljitti ja takavarikoi Lotta Svärdin arkistoja. Valpo myös saattoi kuulustella lottia. Ääriivasemmisto piirsi lotista fasistista kuvaa aina 1980-luvulle asti. Ääriivasemmisto hyökkäsi lottia kohtaan lehdistössä, omien järjestöjen kautta sekä Valpon välityksellä. Kaunojen takana oli usein poliittinen "punaiset ja valkoiset" vastakkainasettelu. (Kinnunen 2006, 74-78)

Lottana oloa oli vaikea salata, ellei sitten muuttanut kauas lotta-ajan toimintapiiristä. Sodan jälkeen lottana olosta ei haluttu puhua, sillä sen pelättiin vaikuttavan jopa työllistymiseen tai vaikuttaneen muuten työpaikkaan. Lotat saattoivat puhua keskenään kokemuksistaan taikka tapaamisissa, joissa oli muitakin lottia. Joidenkin osastojen lotat jatkoivat säännöllisiä tapaamisiaan sodan jälkeenkin. Lottaperinteitä pidettiin yllä edelleen Suomen Naisten Huoltosäätiössä ja Työmaahuollossa. Huoltosäätiö järjesti myös kuntoutusta lotille sekä erilaisia kohtaamisia lotille, kuten leirejä. (Kinnunen 2006, 182-184)

Vasta 1990-luvulla uskallettiin puhua lotista ja lotat saivat puhua. Vuonna 1991 13. syyskuuta järjestettiin Finlandia talolla Lotta Svärd -järjestön perustamisen 70-vuotismuistojuhla. Juhlaan oli kutsuttu 1500-1600 lottaa. Juhlan tarkoituksena oli nostaa taas lotat esiin ja tuoda julki kiitollisuus heidän tekemästään työstä. Pääministeri Esko Aho toi valtion tervehdyksen ja puolustusministeri Elisabeth Rehn piti myös kiitospuheen. Nämä kiitokset olivat siitakin syystä merkittävät, sillä viimeksi kun valtion taholta osoitettiin kiitosta lottien tekemää työtä kohtaan se oli Presidentti Mannerheimin puhe 31.12.1944. (Kinnunen 2006, 231-234)

4 Tarkoitus ja tavoite

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata lääkintälottien kokemuksia lääkintälottakoulutuksesta, lääkintälottana työskentelystä sekä miten sodassa koettu on vaikuttanut heidän myöhempään elämäänsä. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää: millaisen koulutuksen lääkintälottat saivat, millaista työskentelyä oli lääkintälottana talvi- ja jatkosodassa, ja miten koettu sota on vaikuttanut sodan jälkeiseen aikaan. Opinnäytetyössä haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin

1. Millaisena lääkintälottat kokivat lääkintälottakoulutuksen ja työskentelyn lääkintälottana?
2. Miten sota vaikutti heidän terveyteensä ja toimintakykyyn sodan jälkeen?
3. Miten lääkintälottat asemoituivat yhteiskunnassa sodan jälkeen?

5 Opinnäytetyön toteutus

Tämä opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun, sekä Helsingin Seudun Sotaveteraanipiiri ry:n kanssa. Seuraavissa kappaleissa kerrotaan tässä opinnäytetyössä käytetyistä tutkimusmetodeista ja työn toteuttamisesta sekä kuvaamme tarkemmin työelämän yhteistyökumppanin.

5.1 Käytetyt tutkimusmenetelmät

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus lääkintälottien kokemuksista. Laadullinen tutkimus ei ole Hammersleyn (2013, 99) mukaan helposti määriteltävissä, vaan se on tutkijan erikseen tehtävä. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä ja siten pyrkiä löytämään paras mahdollinen vastaus tutkittavaan ongelmaan. (Hirsjärvi, ym. 2013, 224) Tässä opinnäytetyössä yhdistyy kolme erilaista tutkimusmenetelmää eli opinnäytetyössä on käytetty Mixed Methods -tutkimuskäytäntöä. Tässä työssä käytettävät tutkimusmenetelmät ovat historian tutkimus, dokumenttianalyysi ja syvähaastattelu.

5.2 Historiantutkimus tutkimusmenetelmänä

Opinnäytetyömme on historian tutkimusta, jolloin tieto lisääntyy samalla kuin aineistoja käydään läpi. Historian tutkimus on prosessi, mikä muodostaa osista kokonaisuuden, eikä tutkimuskysymyksiä voida määritellä varmaksi etukäteen, sillä tarvittavat tiedot selkenevät aineiston tutkimisen myötä. Sen vuoksi on hyvä olla joustava ja mukautua tutkimuksen edetessä muokkaantuviin kysymyksiin. (Autio-Sarasmo 2008.) Historiantutkimus perustuu suureen määrään alkuperäisiä lähteitä ja niiden pohjalta tarkkaan kuvailuun tapahtumista, ilman vaikeita termejä tai monimutkaisia teoreettisia rakenteita. Tutkimusta määrittävät yhteiskunnallinen tilanne, tutkijan ajattelu sekä menneisyyden ihmiset, tapahtumat, tilanteet ja olosuhteita koskevat kysymykset. (Hannikainen, Danielsbacka & Tepora 2018, 9,14) Historian tutkimuksessa pidetään tärkeinä lähteinä asiakirjoja. (Katajala 1990, 26)

Tämä opinnäytetyö perustuu Suomen sotien aikoihin ja sen jälkeiseen elämään eli noin 80 vuoden takaiseen aikaan. Tämän opinnäytetyön edetessä on muokattu tutkimuskysymyksiä aineiston perusteella, sillä historiaan ei voida vaikuttaa ja on käytettävä niitä materiaaleja mitä käytössämme on.

5.3 Dokumenttianalyysi tutkimusmenetelmänä ja dokumenttien analysointi

Tässä työssä käytetään dokumenttianalyysiä toisena tiedonkeruun menetelmänä. Dokumenttianalyysi sopii menetelmäksi, kun halutaan luoda yleiskatsaus ilmiöstä, kerätä tietoa ja tosiasioita tutkimuskysymyksiin sekä nostaa esiin merkityksiä ja vahvistaa ymmärrystä ilmiöstä. (Sivonen 2017) Tässä työssä käytettävät dokumentit ovat Lotta museolle lahjoitettuja lottien haastatteluja, kirjeitä, päiväkirjoja, lehtileikkeitä, postikortteja, korvaushakemuksia, ja todistuksia. Dokumentit ovat sodan ajalta ja sodan jälkeisiltä vuosilta, jotka ovat arkistoituna Lottamuseossa.

Tutkimusprosessi aloitettiin etsimällä tietoa dokumenttianalyysin tiedonkeruun eri vaiheista. Olimme yhteydessä Lotta museon arkistovastaavaan ja saimme häneltä arkistosta työhömmme soveltuvaa materiaalia. Aineiston läpikäynti aloitettiin käymällä läpi mitä kaikkia erilaisia

asiakirjoja ja dokumentteja on käytettävissä. Erilaisia dokumentteja on valtava määrä, joten kirjoitettiin vuosiluvun perusteella tutkimuskysymyksen mukaisesti. Keräsimme dokumentteja, jotka olivat ajalta, kun sota oli julistettu loppuvaksi (19. syyskuuta 1944). Kuvasimme dokumentit, jotta niiden lukeminen olisi helpompaa ja tarvittaessa niihin voisi palata. Kuvat ladattiin salattuun pilvijärjestelmään.

Sisällönanalyysi menetelmällä tehtiin havaintoja dokumenteista sekä kuvailtiin niiden sisältöä. Janhonen ja Nikkonen (2003) mukaan sisällönanalyysi on kuitenkin enemmän kuin pelkkä tekniikka tuottaa yksinkertaista kuvausta aineistosta, aineistosta ilmenevät merkitykset, tarkoitukset ja aikomukset, seuraukset ja yhteydet ovat tärkeitä.

Aineistoa lukiessa pyrittiin etsimään yhteyksiä tutkimuskysymykseen. Aineiston lukeminen oli aikaa vievää ja haasteellista, sillä kirjoitustyyli on ollut erilaista mitä tänä päivänä, myös käsitteiden tulkitseminen oli haasteellista. Luotettavuuden säilyttämiseksi materiaalista karsiutui pois kirjeet, joiden luotettavuus oli vaikeaa ja täten epäluotettavaa.

5.4 Syvähaastattelu tutkimusmenetelmänä

Syvähaastattelussa tiedonkeruumenetelmänä käytetään avoimia kysymyksiä, joiden avulla haastattelija ohjaa keskustelua ilmiön suuntaan. Tavoitteena on vastausten perusteella syventää tietoa, jonka avulla tutkimusta viedään eteenpäin. Laadullisen tutkimusaineiston keräämisellä yritetään ymmärtää ihmisiä ja ilmiöitä syvemmin. Haastateltavaksi voidaan valita vain yksi henkilö, jota mahdollisesti haastatellaan myös myöhemmin uudestaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75-76)

Tätä opinnäytetyötä varten on haastateltu yhtä lääkintälottaa. Haastattelu toteutettiin syvähaastatteluna. Anttilan (1998) mukaan syvähaastattelun avulla saadaan tietoa haastateltavan tuntemuksista, asenteista, motiiveista ja tunteista. Syvähaastattelun etuna on se, että haastateltava voi kertoa omin sanoin tutkimuskysymykseen liittyvistä kokemuksistaan ja näkemystään mahdollisimman syvästi. Haastattelua varten ei tehdä kysymyslistaa vaan haastattelijat ohjaavat haastattelua esimerkiksi tutkimuskysymyksen sopivien teemojen avulla. Haastattelusta on tärkeää saada esille haastateltavan kokemus, eikä haastateltavan käsitys tutkittavasta asiasta. Haastattelun aikana haastattelija voi palata johonkin asiaan varmistaakseen asian oikein ymmärryksen tai pyytää haastateltavaa syventämään asiaa. Haastattelun kestolle ei voi asettaa tiukkaa enimmäisaikaa vaan on hyvä varautua, että haastattelu voi kestää vaikka tunnista kahteen tuntiin. Tällaista haastattelumallia ei voida etukäteen myöskään pilotoida.

Ruusuvuoren ja Nikanderin (2010) mukaan aineiston ollessa laaja, ei kannata litteroida haastattelua sanasta sanaan vaan tutkimusongelman kannalta tärkeät asiat. Haastattelun kesto oli

108 minuuttia ja siitä syntyi litteroitua tekstiä 3 645 sanaa, tästä tekstistä on rajattu pois selkeästi tutkimuskysymyksen ohittavat asiat, sekä haastateltavan henkilökohtaiset asiat. Opinnäytetyön loppuvaiheessa soitimme haastateltavallemme vielä kiitoksena ja kysyimme tarkentavia kysymyksiä, puhelun kesto oli 18 minuuttia.

5.5 Haastattelu ja vuorovaikutus

Tutkimushaastattelu on pohjimmiltaan hyvin samankaltainen kuin mikä tahansa kasvokkai- sessa vuorovaikutuksessa käyty henkilöiden välinen keskustelu. Ero kuitenkin on siinä, että tutkimushaastattelulla on tarkoitus kerätä informaatiota ja se on suunniteltua toimintaa, kun taas keskustelu voi olla pelkästään yhdessäoloa. Haastattelija ohjaa keskustelua tiettyyn suuntaan. (Hirsjärvi & Hurme 2009.) Onnistunut haastattelu edellyttää kuitenkin arkikeskustelun rentouden ja luottamuksen haastattelijan ja haastateltavan välillä. Haastattelu on vuorovaikutustilanne ja kaikki haastattelusta saatu materiaali on haastattelijan ja haastateltavan välistä verbaalista materiaalia. Haastattelijan ja haastateltavan välistä luottamusta rakennetaan läpinäkyvyydellä. Ennen haastattelun alkua kerrotaan haastateltavalle haastattelun tarkoitus, anonymiteetin suojeleminen ja tietojen luottamuksellinen käsittely. Haastattelijan on osoitettava kunnioitusta haastateltavaa kohtaan. Haastattelutilanteessa empatian näyttö on tärkeää, erityisesti jos haastateltava kertoo selvästi vaikeista kokemuksistaan. Onnistunut haastattelu saadaan osallistujien yhteistoiminnan tuloksena. (Ruusuvuori & Tiittula, 2005)

Haastattelun annettiin mennä lähestulkoon omalla painollaan, mutta välillä haastattelua vietiin eteenpäin tutkimuskysymyksillä sekä teemoilla, jotka syntyivät Lottamuseon arkiston dokumenttien pohjalta heränneistä ajatuksista ja teoriaosuudesta.

5.6 Työelämän yhteistyökumppani ja opinnäytetyön aikataulu

Opinnäytetyön tilaaja on Helsingin Seudun Sotaveteraanipiiri ry, mikä on Suomen sotiin 1939-1945 osallistuneita miehiä ja naisia yhdistävä veteraanijärjestö. "Piirin tarkoituksena on toimialueellaan valvoa ja edistää Suomen sotien 1939 - 1945 veteraanien yhteiskunnallisia etuja, toimia erityisesti veteraanien ja heidän puolisoitensa ja leskiensä toimeentuloturvan ja sosiaalisen huollon kehittämiseksi, asunto-olojen parantamiseksi ja kuntoutuksen edistämiseksi, edistää veteraaniperinteen keruuta, tallentamista ja ylläpitämistä sekä ylläpitää veteraanien keskuudessa yhteenkuuluvuutta ja isänmaallista henkeä." (Helsingin seudun sotaveteraani piiri 2012.)

On ollut hienoa saada tehdä opinnäytetyötä yhteistyössä näin hienon järjestön kanssa. Helsingin Seudun Sotaveteraanipiiri tekee tärkeää työtä heidän vuokseen, jotka ovat aikoinaan tehneet tärkeää työtä koko Suomen hyväksi.

Aihe on julkaistu 2019 keväällä, jolloin työ on lähtenyt käyntiin. Ensimmäinen käynti Lottamuseoon tapahtui samana keväänä, jonka jälkeen on työstetty teoreettista pohjaa ja kartoitettu lottamuseon arkiston materiaalia. Viitekehityksen valmistuttua kesäkuussa 2019 lähettimme kirjeen haastateltavalle ja haastattelu tapahtui lokakuussa. Lokakuussa ja marraskuussa kävimme Lottamuseon järjestämällä luennoilla kuuntelemassa Kaisa Kinnusen kertomana lääkintälottien päiväkirjoista, sekä Minna Elomaa-Krapun kertomana lääkintälottien arjen iloista ja suruista. Tämän jälkeen olemme analysoineet lääkintälottien haastattelut ja tehneet sisälönanalyysin, sekä viimeistelleet opinnäytetyön kokonaisuutena. Helmikuussa 2020 valmis opinnäytetyö esitellään Tikkurilan Laureassa.

6 Etiikka

Opinnäytetyömme etiikkaa ohjaa tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisema ohjeistus (2012), jotka perustuvat opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemaan asetukseen. Olemme keskittyneet luotettavuuteen, kunnioittavaan ja huolelliseen työtapaan opinnäytetyön tekemisessä alusta loppuun saakka.

Selvitimme opinnäytetyöprosessin aluksi, tarvitsemmeko tutkimuslupaa Lottamuseon arkiston käyttöä varten. Saimme luvan kuvata ja käyttää heidän arkistomateriaaliansa ilman tutkimuslupaa. Arkistoitujen dokumenttien läpikäynti vaatii äärimmäistä varovaisuutta niitä käsitellessä, sillä asiakirjat ja kirjeet ovat alkuperäisiä ja osan kunto on ajansaatossa heikentynyt. Olemme kuvanneet matkapuhelimillamme arkiston materiaalia ja jakaneet sen salattuun pilvipalvelujärjestelmään, mikä poistetaan opinnäytetyön palauttamisen ja hyväksymisen jälkeen.

Vastuu eettisyydestä on tutkimuksen tekijöillä ja erityisesti kun kyseessä on haastattelu henkilökohtaisista asioista (Janhonen & Nikkonen 2003, 256). Saimme kuulla jatkosodassa toimineesta lääkintälotasta, jonka terveydentila on hyvä, joten päätimme, että hänen kiinnostuksensa ja jaksaminen mukaan hän olisi hyvä haastateltava. Lähetimme hänelle Laurean kirje-kuoressa ensimmäisen kirjeen (liite 1.), jossa kerroimme opinnäytetyöstämme ja miksi häntä lähestymme, sillä on tärkeää, että hän tietää kaiken oleellisen, kuten mihin tiedot tallennetaan ja vapaaehtoisuuden. Iäkkään henkilön haastattelemisessa on otettava huomioon erityisesti hänen jaksamisensa ja hänen ehdoillaan menemisen. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (1997, 25) tuovat esille itsemääräämisoikeuden toteutumisen vapaudella valita osallistuuiko tutkimukseen. Tällä pyrimme välttämään kaikenlaisen vahingoittamisen. Hänen saatuaan kirjeemme hän soitti toiselle meistä ja sovimme hänen kanssaan haastattelun päivämäärän ja ajan. Haastateltavan toiveesta pidimme yhteyttä puhelimitse. Haastattelun alussa kertaamme vielä asiat uudestaan ja varmistamme, että hän on ymmärtänyt ne täysin. Opinnäytetyömme

aihe voi herättää haastateltavassa monenlaisia tunteita, joten taltioimme haastattelun luotettavuuden varmistamiseksi haastateltavan luvalla. Olemme kiinnittäneet huomiota taltioitun materiaalin säilyttämiseen turvallisesti, ettei se leviä kolmansille osapuolille ja anonyyminen säilyy. Käyttäessämme haastateltavan suoria sitaatteja huolehdimme, ettei häntä voida tunnistaa.

Olemme pyrkineet kunnioittavaan käytökseen koko opinnäytetyöprosessin ajan haastattelemaamme lääkintälottaa kohtaan. Pidimme tärkeänä olla vielä haastattelun jälkeen häneen uudelleen yhteydessä, ennen opinnäytetyön julkistamista. Luotettavuuden lisäksi halusimme kiittää häntä vielä uudestaan ja luvata, että lähetämme valmiin työn myös hänelle muistoksi.

6.1 Luotettavuus

Tässä opinnäytetyössä on käytetty pääsääntöisesti suomenkielisiä lähteitä, sillä aihe on Suomen historiasta ja alkuperäiset lähteet ovat suomenkielisiä. Tiedon hakuun ja analysoimiseen on osallistunut kaksi henkilöä, jolloin on voitu katsoa asioita eri näkökulmista sekä pohtia yhdessä ja näin lisätä työn luotettavuutta.

Olemme tehneet yhteistyötä Lottamuseon kokoelma-amanuenssin kanssa, joka on osannut etsiä arkiston laajasta materiaalista tähän opinnäytetyöhön ja sen tutkimuskysymykseen sopivia materiaaleja. Opinnäytetyön tiedonhaku vaiheessa on käyty läpi vanhoja käsin kirjoitettuja kirjeitä. Kirjeiden tulkitseminen on ollut haasteellista käsialojen vuoksi. Liian epäselvät tekstit ovat jätetty pois, sillä niiden luotettava tulkitseminen ei ole ollut varmaa. Lisäksi kirjeet ovat henkilökohtaisia, eikä niiden luotettavuudesta ole täysiä takeita, joten niiden tulkinta on meidän arviointikykyämme varassa. Kirjeistä saimme ajatuksia ja suuntaa työtä varten, mutta emme löytäneet niistä vastauksia tutkimuskysymyksiimme, joten kirjeistä saatuja tuloksia ei tässä opinnäytetyössä käydä läpi. Haastattelu toteutettiin syvähaastatteluna, joten syvähaastattelunhaastattelun ja arkistoitujen haastattelujen johtopäätöksissä tulee huomioida se, ettei tutkimuksessa saatu materiaali ole yleistettävissä kaikkiin lääkintälottiin ja johtopäätös perustuu ainoastaan työssä käsiteltyjen lääkintälottien kokemuksiin ja ajatuksiin.

Haastateltavamme on antanut aikaisemmin myös haastatteluja, ja hän on kokenut mieluisaksi kertoa menneistä ajoista. Opinnäytetyöstä on jouduttu jättämään osia haastattelusta pois, jotta pystymme säilyttämään haastateltavan anonyymiyden. Olemme olleet yhteydessä haastattelemaamme lääkintälottaan lähellä opinnäytetyön julkistamisvaihetta ja käyneet hänen kanssaan haastattelun tulokset läpi ja näin varmistanut, että olemme ymmärtäneet syvähaastattelun sisällön samalla tavalla.

Eri menetelmiä yhdistelemällä ja valitsemalla sopivimmat metodit tutkimuskysymyksen ratkaisemiseksi voidaan lisätä opinnäytetyön luotettavuutta. (Hirsijärvi & Hurme, 2009)

6.2 Vapaaehtoisuus ja anonymiteetti

Ennen haastattelua haastateltavan kanssa on käyty läpi vielä opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite, haastattelun vapaaehtoisuus ja anonymiteetin säilyttäminen. Haastateltavalle on kerrottu mahdollisuudesta lukea työ ennen julkaisua, hänellä on myös oikeus missä vaiheessa vain kieltäytyä tai keskeyttää osallistuminen.

Anonymiteettisyys ja yksityisyyden suoja ovat tämän opinnäytetyön keskeisin tutkimuseettinen periaate. Haastattelun avulla saadut tulokset on kirjoitettu työhön niin, ettei haastateltava pystytä tunnistamaan. Haastatteluissa esille tulleiden muiden henkilöiden anonymiteetti on myös suojattu. Nimi on helpoin tapa tunnistaa haastateltava, mutta myös muut seikat, kuten asuinpaikka tai ikä voivat paljastaa henkilöllisyyden. Suorien tunnisteiden salaaminen tullessaan ottamaan työssä huomioon, mutta työssä huomioidaan myös epäsuorat tunnisteet. Tässä opinnäytetyössä käytetään haastattelusta nimitystä ”lotta”.

7 Tulokset

Tässä luvussa käydään läpi haastattelun, sekä asiakirjoista saatuja tuloksia. Opinnäytetyön suunnittelu ja tiedonhakuvaiheessa käytiin läpi erilaisia julkaisemattomia lähteitä kuten yksityisiä päiväkirjoja, kirjeitä, haastatteluista sekä muita asiakirjoja. Asiakirjoja tutkimukseen saimme Tuusulan Lottamuseon arkistosta. Läpikäymisittämme dokumenteista, valmiiksi litteroiduista haastatteluista löytyi vastauksia tutkimuskysymyksiimme, joten tässä kappaleessa on kuvattu syvähaastattelun ja arkistoitujen haastatteluiden analysoinnin tuloksia.

7.1 Lääkintälotan syvähaastattelu

Lotta kertoo kasvaneensa isänmaalisessa perheessä ja hänen isänsä oli mukana jo vapaussohdassa ja hänen äitinsä oli aktiivinen lottatoiminnassa jo rauhan aikaan. Talvisotaan lähtö oli selvää. Talvisotaan lotta hakeutui yhdessä toisen lotan kanssa, niin etteivät he kertoneet ikään. Tämä toinen lotta oli vasta 17-vuotias ja itse lotta oli 18-vuotias. Talvisodassa lotta työskenteli kanttiinilottana. Talvisodan aikaan lotta muistelee joutuneensa kolmeen pommitukseen, joista selvisi pääosin säikähdyksellä, mutta yhdessä pommituksessa hänen peukalonsa juureen lensi tikku, joka oli hänen ainoa fyysinen vamma, jonka sai sodasta.

“--hevonen vetää, mennään sellaisen peltoaukeaman yli ja sit alkaa metsä ja kulkaa sit hävittäjä tulee ja alkaa ampumaan meitä. Sitä ei vielä tänäkään

*päivänä ymmärrä mistä se hävittäjä tuli ja sen että ne luodit rapisi siinä ja he-
vonen nousee kahdelle jalalle pystyyn ja eihän me mihinkään päästy. Sitähän
minä aina sanon, etten minä oo haavoittunut sillälailla kun mitä nyt joku
osuma tuli johon pensaaseen vai rekeenkö se tuli ja siitä lens' tikku hanskan
läpi tähän pystyyn näin (näyttää peukaloa) ja mä vedin sen pois sitten ja eihän
tästä paljon tuu verta, oishan se voinut sattuu silmään tai sydämeen tai mihkä
tahansa.”*

Maaliskuussa sanottiin, että lotat pakkaavat tavaransa ja lähtevät kotirintamalle. Rintamalta lotta käveli yli 30 kilometria Antreaan. Sieltä lähti juna kohti Helsinkiä, johon lotta hyppäsi kyytiin. Junamatkan aikana tuli tieto, että on tullut rauha. Se oli 13 maaliskuuta. Kaikki ju-
nassa olijat olivat vain hiljaa, ei tullut mitään riemun kiljahduksia vain hetken täysi hiljai-
suus. Helsingissä lotta vaihtoi Jyväskylään menevään junaan ja vasta Jyväskylään menevässä
junassa vähän puhuttiin rauhasta, muttei vielä tiedetty mitään rauhan ehdoista. Jyväskylästä
lotta pääsi matkustamaan kotipaikkakunnalle päin postiauton katolla olevassa häkissä. Matkaa
oli 30-40 kilometriä ja pakkasta oli 15 astetta. Kotikylään päästyään oli puhdas sattuma, että
lotan isä oli käymässä kirkolla. Lotan isä oli luullut jo, että tytär oli kuollut, sillä he eivät ol-
leet saaneet mitään tietoa kotiin.

*“-- ei ne ollut tienny, että missä mä oon, moneen viikkoon kuullut mitään tie-
toa, ni luullu et mä oon kuollu ja minä tuun sitten autosta ulos sieltä ja pääs-
tiin hevosella sen seitsemän kilometriä järven yli, missä mä asuin ja siellä oli
äiti ja neljä minusta nuorempaa veljeä, mutta sitte tuli itku, se oli kuulkaa
niin, vieläkin on oikeen tippa silmässä, että miten voi niin paljon itkettää, no
sitten se oli se lopullinen laukeaminen mikä tuli siinä ja sitten minä itkin
siinä. Ja se oli semmonen se talvisota.”*

Välirauhan aikana vuonna 1940 lotta lähti kuuden kuukauden mittaiselle lääkintälottakurssille Punkaharjulle. Lotta koki kurssin todella antoisaksi ja opettavaiseksi, kurssia piti lääkintälotat ja lääkärit. Kurssin jälkeen lotta meni Jyväskylään lastenkotiin harjoitteluun. Hän olisi halun-
nut hakea sairaanhoitajakouluun, mutta juuri kun harjoittelu lastenkodissa oli loppumassa,
syttyi jatkosota, tämä viimeisin sota.

Sodan alussa oli kova pula toimistolotista, jotka olivat konekirjoitustaitoisia. Lotta oli konekir-
joitustaitoinen ja hänet komennettiin aluksi Viipuriin kansliatoksi, vaikka olikin käynyt lää-
kintälottakurssin. Joulukuussa vuonna 1941 ollessaan Viipurissa lotta tapasi erään vänrikin,
josta myöhemmin tuli hänen aviomiehensä.

Vaikka lotta oli konekirjoitustaitoinen, hän koki, ettei kansliälottana olo ollut hänen alaansa, vaan hän halusi sotasairaalaan lääkintälöten tehtäviin. Lotta pääsikin isoon sotasairaalaan Viipurin, jossa hän oli kaksi vuotta. Toinen komennuspaikka oli Äänislinnan pohjoispuolella sijaitseva kenttäsaairaala. Kenttäsaairaala toimi vanhan kansakoulun tiloissa.

“Kenttäsaairaala, vanha kansakoulu ja hirveän kova puute työvoimasta. Täynnä potilaita ja meitä oli kaksi lottaa yhdessä, pieni välikkö, siellä oli kylmä. Luokahuone oli lämmin, mutta ne meidän huoneet jääkylmät. Ja eihän meillä ollut kuin lottapuku ja ei siihen aikaan saanut pitää muuta, kyllä me todella paltettiin.”

Kenttäsairaalassa oli leikkaussali, jossa toimi leikkaava lääkäri, nukutuslääkäri, sairaanhoitaja ja lääkintälöta. Kerran tämä leikkaussalin lääkintälöta sairastui ja sanottiin, että äkkiä täytyy osastolta saada lääkintälöta leikkaussaliin.

“ --ja minä olin se, joka siihen meni sitten ja eihän minulla ollut leikkaussali kokemusta, vaikka niitä oli mutta leikkaussali oli erikseen ja no mulle annettiin sellainen pikakoulutus niistä instrumenteista ja no sitten siinä on se potilas, jolta on jalka amputoitu polven yläpuolelta poikki.”

Lotta selvisi leikkaussali kokemuksesta, silloin elettiin vuotta 1943. Loppuvuodesta löten mies ehdotti, josko mentäisiin naimisiin, kun sota loppuisi. Löten miehellä oli maatila, sitä varten lotta hakeutui emäntäkouluun ihan sodan loppuvaiheessa. Lotta avioitui miehensä kanssa 31.12.1944. Lotta sai ehdotuksen, että hän pääsisi lääkintälöta kokemuksellaan suorittamaan sairaanhoitaja koulun vuodessa. Heillä oli silloin maatila hoidettavana, joten sairaanhoitajakoulutus jäi käymättä. Lotta kertoo, että sairaanhoitajan koulutuksesta olisi ollut hänelle hyötyä.

Lotta koki, että lääkintälöttana olosta oli hänelle hyötyä tulevaisuudessa. Emäntäkoulussa piti leikata porsas, joka ei tuntunut leikkaussalityöskentelyn jälkeen miltään. Emäntänä ollessaan lotta kertoi, että on leikannut eli sterilisoinut emäntäkoulussa porsaita, niin häntä pyydettiin leikkaamaan myös naapureiden porsaita.

“-- mä olin kuuluisa siitä, kun yleensä se oli miesten töitä, mutta ku mä olin ollu tollasissa sairaalahommissa, ni ei se ollu mulle mitään, vaikka oli se mullekin vähän semmonen, et en mä nyt ammatiks ala sitä tekemään.”

Sodan jälkeen vaikenemisen aikakausi näkyi, muttei lotta, eikä hänen miehensä ollut hiljaa sodasta. Lotta-aikana oli kasvettu hyvään ja kunnioittavaan käytökseen, johon ei kuulunut al-

koholi tai tupakka. Eikä rauhan aikana tämä muuttunut, sillä tähän oli kasvettu. Lotta ei kokenut, että lottana olemisen aikana häntä olisi häpäisty millään tavalla, mutta eräs sotilaskotisisar koki, että häntä oli häpäisty ja pidetty “yleisenä naisena”.

“Olen aina kertonut enkä ole koskaan sitä hävennyt, että olen ollut lottana. Lotta puku on tallessa ja käytössä. Vaikka määrättiin poltettavaksi, niin laitoin yhden puvun piiloon.”

Mahdollisuus sairaanhoitajakouluun menosta on jäänyt vaivaamaan. Jos ei olisi odottanut ensimmäistä lastaan, olisi lotta varmasti mennyt kouluun. Lottana olosta oli hyötyä myös tulevaisuuden töissä, sillä lotta toimi kotisairaanhoitajana Helsingissä.

Lotan mukaan sota ei vaikuttanut hänen fyysiseen tai henkiseen terveyteensä millään tavalla. Hänen mukaansa hänellä oli hyvä tuuria matkassa ja hän on pystynyt käsittelemään asioita sodan jälkeen.

“Asiat ei koskaan unohdu, mutta en muista, että olisin painajaisia nähnyt. Mutta konkreettinen tunne, että jos näen että pitää jotain sitoa, ni se tulee mieleen. Mulla on edelleenkin ensiapuvälineet kaapissa.”

7.2 Lottamuseon arkiston dokumentit

Olemme käyneet läpi materiaalia ja esittelemme tässä luvussa arkistojen dokumenteista saadut tulokset. Kävimme läpi dokumentteja, materiaalia oli paljon, joten teimme rajauksia materiaalin suhteen. Arkistosta löytyi lottien haastatteluista vuosilta 2011-2012. Haastatteluista löytyi useamman lääkintälotan haastattelu ja tämä materiaali osoittautui hyödyllisimmäksi meidän opinnäytetyöhömme. Näistä haastatteluista teimme sisällönanalyysin.

7.2.1 Sisällönanalyysi

Haastateltavat ovat antaneet Lottamuseolle luvan käyttää haastatteluja tutkimusten aineistona. Koska haastattelut ovat valmiiksi litteroituja ja ne eivät ole sähköisessä muodossa, tarkkoja sanamääriä ei ole tiedossa, mutta käyttämiämme haastatteluja oli litteroitu yhteensä 448.46 minuutin edestä. Aineistosta on kerätty kahdeksan lääkintälotan, sekä yhden sotavankisairaalassa työskennelleen lotan haastattelut. Aineistosta etsittiin tutkimusongelmaan vastaavia vastauksia. Sisällönanalyysin (liite 2) avulla pyrimme saamaan tutkimastamme ilmiöstä tiivistetyn kuvauksen, jonka avulla voimme tehdä johtopäätöksiä.

Sisällönanalyysi aloitettiin alkuperäisilmaisujen pelkistämällä. Pelkistämällä poistetaan turha tieto, niin että jäljelle jää vain tutkimuksellemme oleellinen tieto. Pelkistämisen jäl-

keen aineisto klusteroitiin eli ryhmiteltiin. Alkuperäisilmaisut käytiin läpi tarkasti ja aineistosta etsittiin yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Samaa tarkoittavat ilmaukset ja käsitteet ryhmiteltiin eri luokiksi, joista syntyivät alaluokat. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 114-115)

7.2.2 Dokumenttien tulokset

Jokaisen lotan kokemukset sodasta ovat henkilökohtaisia. Haastatteluista löytyy paljon yhteneväisyyksiä lottien kokemuksista. Etenkin järjestön lakkauttaminen on herättänyt monessa vahvoja tunteita. Lotat työskentelivät lääkintälottina monissa eri tehtävissä, kuten sotasaaraloissa, joukkosidontapaikoilla, eläinlääkintälottina, veripalvelussa sekä kaatuneiden huollossa. Haastatteluista selviää, että lotat olivat kaikki nuoria, noin 20-vuotiaita ja vain murtoosa oli käynyt puolenvuoden lääkintälottakurssin. Heitä koulutettiin rintamalla erilaisiin tehtäviin lyhyiden koulutusten avulla.

Moni lotista kertoi, että oli kasvanut isänmaallisessa perheessä ja lotaksi hakeutuminen oli heille itsestään selvää. Osa lotista kertoi, että oma isä oli mukana vapaussodassa tai suojeluskunnantoiminnassa. Osa lotista kertoi, että isän suhtautuminen lotaksi ryhtymiseen oli myönteisempää mitä äitien. Osalla oli myös vanhempia sisaruksia, jotka olivat mukana jo lotta toiminnassa, mikä lisäsi halua liittyä lottiin heti, kun se oli mahdollista.

“No, silloin kun sota sytty, niin heti liityin. Minulla oli siihen aikaan kaksi, ne on kuolleet molemmat, kaksi sisarta, jotka molemmat olivat lottia. Ni se oli ilman muuta selvää, että siitä lähtien, kun pääsee lotaksi on ikää niin paljon niin minä kanssa rupeen.”

Lotat kohtasivat kuolemaa ja ihmisen silmitöntä julmuutta. Eräs lotta kuvaili ihmisen raukkua seuraavasti:

“On, se on (ihminen) pahin peto. Eihän nuo mettän pedotkaan toisiansa hätyyttyä eikä tapa.”

He kuitenkin olivat valmiita kaikkeen mitä heitä pyydettiin tekemään. Rohkeus, periksiantamattomuus sekä peloton asenne käy ilmi lottien puheista sekä kiitollisuus, että elämä on jatkunut.

“Mutta ei pelottanut, ei saanu pelätä. Se sana pelko oli niin, ku painettu niin syvälle, että se ei sieltä noussu.”

Lotat joutuivat tekemään niin henkisesti kuin fyysisesti raskaista töitä komennuksillaan. Käytössä ei ollut esimerkiksi pyörätuoleja, joten lotat taluttivat ja siirtelivät haavoittuneita soti-

laita aina kun heidän tarvitsi liikkua. Osa lotista toi esille, ettei ollut mitään kokemusta kuoleman kohtaamisesta ja ensimmäinen kuoleman tapaus oli monelle jäänyt mieleen vahvasti. Ensimmäinen kerta kun näkee jonkun kuolevan, oli raskas kokemus.

”--ja lääkäri sanoi illalla, että nyt sitten lotta istuu tämän miehen kanssa aamuun asti, että tuskin hän aamua näkee. Niin me käsi kättä kaksi nuorta olimme ja mietimme elämää, että mitä se on. Ja poika odotti äitiään, mutta äiti ei ehtinyt tulla ennen kuin tämä poika ummisti silmänsä... Hänellä oli sirpaleita keuhkoissa niin vaikeasti, että leikkausta ei voitu ajatellakkaan. Ja kaksi päivää meni, niin että minä en osannut muuta kuin itkeä.”

Haastatteluista selvisi, että osa lotista oli joutunut kokemaan seksuaalista häirintää omien sotilaiden toimesta komennuksillaan. Nämä tilanteet olivat jääneet myös heille vahvasti mieleen ja näitä pidettiin hyvin pelottavina kokemuksina.

“Ja kyllä niin kun ymmärrettävää on, että miten ihmeellistä minä säilyin siellä sillä viisiin, että minulle ei tapahtunut mitään. Siis tapahtuuhan sitä omien poikien puolestakin. Ei nekään ollu semmosia, että kyllä minut pari kertaa yritettiin raiskatakin siellä. Ja tappaa yritettiin, mutta kaks kertaa yritettiin tappaa. Puukko oli tossa rinnassa--.”

“Ja minä kun olin kyykyssä siinä, niin se tulloo ja alakaa nuolla minua. Ja minä, että mene pois, niin ei se ollut tietääkseenkään. Sit miä huusin, että Eila. Se minun kaveri oli siinä ja sitten se lähti.”

Lotat toivat esille, miten sen kaiken synkkyuden keskellä he halusivat tuoda hyvää mieltä ja iloa esimerkiksi askartelemalla koristeita sotasairaalaan tai miten jouluna oli haettu iso kuusi metsästä, joka sitten koristeltiin vanusta tehdyistä pienistä palloista, joista tehtiin nauha kuusen oksille. Kuusta kuvailtiin hyvin kauniiksi. Mieleen on painunut ne rankimmat hetket, mutta myös ne kauniit hetket, joista sai iloa sodan keskelle.

Sota jätti jälkensä ja vaikutti jokaiseen omalla tavalla. Jokaisen kokemus on yksilöllinen, mutta jokainen lotta toi esille niitä vahvoja tunteita, joita sota herätti heissä edelleen. Sitä ei pysty edes ymmärtämään miten rankkoja nämä kokemukset ovat ja miten kaikesta huolimatta he jatkoivat elämää sodan jälkeen.

“Sinä et tiedä, minkälainen se oli se taivas ja minkälainen jyrinä sieltä kuulu. Minkälainen helvetti oli, mitä siellä tapahtuu. Silloin minä istuin ja kattelin, enkä osannu sanoo muuta kun, että rakas jumala. Ja silloin minusta tuntui, että minusta paloi kaikki sisältä pois. Minä tyhjenin, minusta jäi vain kuoret.”

Tää on jotain kauheeta. Ja se ei ole palautunu ikinä. Minä en oo saanu sisälleni sitä normaalia ihmistä enää. Minä paloin sisältä.”

Kaiken sodan kauheuden keskellä oli kuitenkin hyviäkin asioita. Lotat muistelivat niitä hyviäkin hetkiä ja kokemuksia, joita sodan keskellä oli, kuten vapaa-aika, ystävyysuhteet ja aviomiehen löytäminen. Moni lotta kertoi löytäneensä sodasta miehen, jonka kanssa avioitui myöhemmin ja perusti perheen. Osa pareista avioitui sotavuosien aikana, kun taas osa heti sodan päätyttyä. Perhe perustettiin pian avioitumisen jälkeen. Osa lotista alkoi odottaa esikoistaan jatkosodan aikana ja jäi pois lottatyöstä raskauden vuoksi. Sodan jälkeen elämä jatkui viettämällä perhe-elämää ja rakentamalla uutta tulevaisuutta.

“Rintamallakin pidettiin häitä, mutta en minä koskaan sellaiseen joutunut.”

“Niin vielä se, kun meillä oli ne vihkiäiset, häät (joulukuussa 1943). Siellä oli kuusi paria yhtä aikaa.”

Lotta Svärdin lakkauttaminen herätti lotissa vahvoja tunteita. He kokivat, ettei heidän teemmää työtä isänmaan hyväksi arvostettu yhteiskunnan silmissä. He kohtasivat kotipuolella ”mitäs menit sinne” puheita ja jopa huoriksi nimiteltiin.

“No, se tuntu pahalta. Se tuntu kertakaikkiaan pahalta. Ei sitä oikein käsittänyt, että kaikki piti hävittää, mitä vähänkin lotalle haisia, niin kaikki pois. Ja lotat teki kyllä paljon, vaikka niitä on moitittu ja parjattu. Eihän sitä uskaltanut sanookkaan, että oli ollut lotta.”

“Sieltä mentiin Kalevan kirkkoon ja sieltä läksin kävelemään kotiin. Ja olin tossa vähän ennen keskustoria tuli kolme poikaa vastaan siinä ehkä vähän alle kaksikymmentä tai. Ja yksi niistä pojista, hänellä oli musta ulsteri päällä ja hattu päässä, hyvin puettu, mut minä en muista niitä kahta muuta, mut tämän. Tämä astui minun eteen ja sano, että montako olet tappanut, olet varmaan ylpeä siitä, mitä olet tehnyt. Minä sanoin kyllä. Ja jos en siellä olisi ollut ja moni muu, niin sinäkään et nyt tänäpäivänä tässä katua kävelisi näin ja suutasi soittais”

”joo se tuntu hirveältä. Se tuntu kerta kaikkiaan niin pahalta, että sitä ei niin kun käsittänyt, että minkä tähden ihmiset, jotkut ihmiset, ei kaikki suinkaan, mutta että oli paljon semmosia, jotka sano, että mitä menitte sinne. Että se oli sitä ja sitten, että ja sieltäpä ne huorat tulee”

Sodassa työskennelleet lotat ottivat raskaasti Lotta Svärdin lakkauttamisen. Yhteiskunnan mielipiteet ja asenteet vaikuttivat myös heihin. Osa lotista ei tuonut esille sitä aikaa, kun on

toiminut lääkintälottana. Vasta paljon myöhemmin asioista taas puhuttiin, kun vuonna 1991 tehtiin niin sanottu Lotta Svärdin maineen puhdistus.

8 Johtopäätökset

Sana kokemus herättää kuulijassa tuttuuden tunnetta ja muistoja. Asioita voidaan myös kokea kuultuina, nähtyinä ja kerrottuina ilman omaa henkilökohtaista kokemusta asiasta. Henkilökohtaiseen kokemukseen voidaan luottaa jopa vahvemmin mitä tutkittuun tietoon. (Toikkanen & Virtanen, 2018)

Jokaisen lääkintälotan kokemus sodasta on subjektiivinen. Kokemus voi olla fyysistä, henkistä tai tunteellista, jokainen määrittää oman kokemuksensa ja sen luoman tunteen tai mitä muistoja kokemuksesta nousee pintaan, kun puhutaan sodasta.

Tässä kappaleessa käsitellään lääkintälottien kokemuksista saatuja johtopäätöksiä, joilla vastataan tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset olivat:

1. Millaisena lääkintälotat kokivat lääkintälottakoulutuksen ja työskentelyn lääkintälottana?
2. Miten sota vaikutti heidän terveyteensä ja toimintakykyyn sodan jälkeen?
3. Miten lääkintälotat asemoituivat yhteiskunnassa sodan jälkeen?

8.1 Lääkintälottakoulutus ja työskentely sodassa

Lääkintälotista vain muutama kertoi saaneensa puolenvuoden lääkintälottakoulutuksen. Muutoin lääkintälottia koulutettiin tehtäviin lyhyiden kurssien avulla tai komennuksen aikana rintamalla. Yksi kertoi aiemmin olleensa sairaala-apulaisena ennen sotaa, muutoin lotilla ei ollut aiempaa sairaanhoidollista taustaa. Lotat aloittivat hyvin niukalla pohjatiedolla työnsä komennuksilla. He tekivät erilaisia tehtäviä komennuksillaan ja tekemällä oppivat. Heidän osaamisensa ei ollut kirjasta opittua vaan käytännön työllä opittua ja näin karttui lottien kokemus hoitotyöstä. Lääkintälottien työn katsottiin olevan sen verran ainutlaatuista ja heidän tietotaitonsa hyvää, että joillekin tarjottiin mahdollisuutta kouluttautua sairaanhoitajaksi vain vuoden opinnoilla.

Lääkintälotat saattoivat joutua sodan aikana uusiin ja yllättäviin paikkoihin töihin, sillä lotista oli pula ja lottia pyrittiin sijoittamaan tasaisesti joka paikkaan. Näin komennuspaikka saattoi vaihtua useasti ja yllättäen. Kesken komennuksen annettiin myös lyhyitä koulutuksia erityistehtäviin, sillä lääkintälottien tehtäväkuva oli laaja. Haastateltavamme oli joutunut myös yllättäen leikkaussaliin töihin ja saanut juuri ennen työskentelyn alkua leikkaussalissa pienen

ohjeistuksen mitä hänen tulee seuraavaksi tehdä. Lääkintälotista oli kova pula, ja he osallistuivat moniin tekemisiin itse hoitotyön lisäksi, kuten istuivat ja rukoilivat tai lauloivat kuolevien vierellä tai kirjoittivat sokeutuneiden tai kädettömien potilaiden puolesta kirjeitä heidän omaisilleen. Kirjeiden sävy oli kuitenkin usein vähättelevä, sillä ei haluttu aiheuttaa lisää huolta kotiväelle.

Elomaa-Krapu toi esille luennollaan (16.11.), että sairaanhoitajien mielestä lääkintälottien koulutus oli riittämätön ja joidenkin sairaanhoitajien mielestä he olivat jopa vaaraksi hoitotyölle. Lääkintälotat olivat myös tärkeässä roolissa haavoittuneiden fyysisessä ja psyykkisessä kuntouttamisessa. He pelasivat pelejä ja hauskuuttivat haavoittuneita.

Eli lääkintälotat ovat nähneet paljon sellaisia asioita, mitä ei kaksikymmentä vuotias ole nykypäivänä nähnyt, tai tule ikinä näkemään. He myös muistavat raa'at tapahtumat monien vuosien päästä selkeämmin kuin arkisia asioita, eli ne ovat jääneet vahvasti heidän mieleensä. Lotat tuovat esille, miten huumoria pyrittiin pitämään yllä, kuten myös nykypäivänä hoitotyössä huumorin avulla jaksetaan paremmin ja selvittää vaikeammistakin asioista.

8.2 Lääkintälottana toimimisen vaikutukset sodan jälkeiseen elämään

Moni koki, että nuoruus meni sodassa ja jäi kokematta tavallinen nuoruus. Lotista moni kertoi löytäneen miehen sodasta ja avioituneen hänen kanssaan sodan aikana tai pian sodan päätyttyä. Oli myös jatkettavaa elämää ja osan aloitettava elämä uudelleen, sillä kaatuneita oli paljon, sekä tuhoutuneita alueita ja koteja. Haastatteluissa tulee esille, miten sodan jälkeen rahasta ja tavarasta oli pula, joten oli pyrittävä jatkamaan nopeasti arkea. Arki toi varmasti myös turvallisuuden tunnetta, sillä sodan aikana mikään ei ollut varmaa.

Osalle lotista jäi fyysisiä vammoja tai sairastumisia. Haastattelemamme lääkintälotta ei loukkaantunut pysyvästi, vaikka kuolema oli usein lähellä. Hän piti itseään onnekkaana. Yksi lotta kertoi, että ei haavoittunut itse, mutta hänen aviomiehensä invalidisoitui ja sodan jälkeen hänellä oli hoidettavana sodan jälkeen lapset ja invalidisoitunut aviomies. Lotat tuovat esille, että kokemukset olivat rankkoja, eivätkä ne ole unohtuneet vuosien saatossa, mutta siitä vaikuttivatko sotakokemukset esimerkiksi heidän psyykkiseen terveyteensä jollain tavalla ei tule haastatteluissa suoraan esille.

Esille tuotiin myös, että sodasta on ollut jotakin hyötyä ja se on opettanut paljon nuorta naista. Se mitä sodassa opittiin, hyödytti tulevaisuudessa. Yksi lotta koki, että sodassa opittu oli kaikkein arvokkainta kaikista töistä, joita hän on elämän aikana tehnyt.

8.3 Lääkintälottien asema sodan jälkeen

Haastatteluissa lotat tuovat esille, että vaikka lottatoiminnasta ei saanut puhua, eikä siitä julkisesti puhuttukaan, niin suljetuissa "rättikerhoissa" puhuttiin asioista. Rättikerhoissa usein

ommeltiin rikkinäisiä vaatteita ja tehtiin käsitöitä. Haastattelemlamme lottalla oli samanlaiset ajatukset. Hän puhui perheen kesken sota-ajasta.

Suurin osa lääkintälottista oli ylpeä siitä mitä oli tehnyt, vaikka yhteiskunnan suhtautuminen lottien tekemää työtä kohtaan oli epäkunnioittavaa. Lähes jokainen lotta kertoi siitä, miten yhteiskunta suhtautui sodan jälkeen lottiin. Heitä jopa huoriteltiin ja pidettiin yleisinä naisina. Yhteiskunta ei arvostanut sitä arvokasta työtä, mitä lotat olivat sodassa tehneet. Lottana olosta vaiettiin ja haastatteluissa kävi ilmi, että lääkintälottat tiesivät miten jotkut lotat olivat hävittäneet lottaesineensä tai lottapukunsa. Joillekin vaikeneminen saattoi myös olla keino jatkaa eteenpäin ja selviytyä koetusta.

Moni lottista oli kuitenkin säästänyt muistoksi lottapuvun ja muita lottaesineitä, kuten kunniamerkkejä. Haastattelemlamme lottalla oli myös tallella kaikki kirjeet, jotka hän oli mieheltään saanut sodan aikana.

Meitä kiinnosti myös, miten lääkintälottat työllistyivät sodan jälkeen, jatkoivatko lääkintälottat esimerkiksi sairaanhoitajakouluun ja työskentelivätkö he myöhemmin hoitoalalla. Haastattelemlamme lääkintälotta sai mahdollisuuden jatkaa sairaanhoitajakouluun, mutta odotti tuolloin lasta, eikä tarttunut mahdollisuuteen. Myöhemmin hän kuitenkin teki töitä hoitoalalla yksityisessä kotisairaalassa.

Analysoimistamme haastatteluista selvisi, että moni lotta ryhtyi perheen perustamiseen hyvin nopeasti sodan jälkeen. Ennen sotaa moni oli käynyt vain lukion, eikä ollut vielä työelämässä mukana. Sodan jälkeen keskityttiinkin perhe-elämään ja vasta myöhemmin menttiin töihin. Analysoimistamme haastatteluista ei selvinnyt, että lotat olisivat jatkaneet työskentelyä hoitoalalla. Tiedämme haastattelujen perusteella, että haastattelemlamme lotta oli myöhemmin hoitotyössä ja yksi oli ennen sotaa sairaala-apulaisena, mutta jatkoiko hän sairaala-apulaisena tai hoitotyössä sodan jälkeen ei selvinnyt.

9 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata lääkintälottien kokemuksia lääkintälottakoulutuksesta, lääkintälottana työskentelystä ja miten sodassa koettu on vaikuttanut heidän myöhempään elämäänsä. Tavoitteena oli myös selvittää, millaista työskentelyä oli lääkintälottana talvisodassa ja jatkosodassa sekä miten koettu sota on vaikuttanut sodan jälkeiseen aikaan.

Käsittelimämme aineisto on ollut laaja ja koostunut monista erilaisista dokumenteista, kuten aikaisemmista lääkintälottien haastatteluista, meidän tekemästämme syvähaastattelusta, Lottamuseon arkistosta, lääkintälotta näyttelystä sekä kirjallisuudesta. Olemme pyrkineet

saamaan monipuolisen ja luotettavan kuvan lääkintälötistä, mutta olemme kokeneet sen välillä haasteelliseksi, sillä opinnäytetyömme on historiantutkimusta ja asioista on 80 vuotta aikaa, joten asianomaisista on enää elossa vain pieni osa ja he alkavat olla jo hyvin iäkkäitä. Olemme hyödyntäneet vanhoja haastatteluja, mutta emme ole voineet vaikuttaa haastattelun kulkuun, eikä näin olla jokaisesta haastattelusta saatu tutkimuskysymyksiin vastauksia.

Pääosin lääkintälottakoulutus on ollut lyhyt, etenkin verrattuna työn vaativuuteen. Lääkintälottien kertomuksista ja haastatteluista huomasin, että traagisimmat ja hauskimmat asiat ovat jääneet parhaiten mieleen, jopa yksityiskohtaisesti. Joistakin arkisemmista asioista kysyttäessä he eivät välttämättä edes muistaneet, mikä on ymmärrettävää, kun tapahtumista on jomelkein 80 vuotta aikaa. Moni oli komennuksella nuorena naisena ja tapasi rintamalla tulevan miehensä ja perheen perustaminen alkoi usein viimeistään sodan loppuessa. Rauhan alku oli pula-aikaa, jolloin oli vain jatkettava uuden elämän rakentamista, eikä voinut jäädä suremaan menetettyä.

Vaikenemisen aika on varmasti ollut lotille raskasta, sillä heidän on pitänyt salata osa menneisyydestään muilta. Lotat pitivät omaa työtään tärkeänä ja he tekivät sitä halusta palvella isänmaataan, on ymmärrettävää, miten pahalta heistä on tuntunut Lotta Svärdin lakkauttamismääräys ja sen jälkeinen vaikenemisen aika. Osa lotista pelkäsi lottahistorian vaikuttavan työn saatiin negatiivisesti tai siihen miten heihin suhtaudutaan, joten oli parempi olla asiasta kertomatta.

Tutkimustyötä on ollut antoisaa tehdä ja etenkin sota-aikana käyty kirjeenvaihto oli koskettavaa kuten myös lottien tarinat. Dokumentteja on kerätty paljon ja niitä analysoitaessa mieleen tuli mitä kaikkea voisikaan tutkia. Esimerkiksi kenttäpostia on paljon, josta saisi oman tutkimuksen tehtyä. Esille tuli myös tapahtumia, jossa lotta kertoo joutuneensa seksuaalisen väkivaltateon yrityksen uhriksi. Saman toi esille Minna Elomaa-Krapu luennollaan Lottamuseossa, sekä Lupaus-elokuvassa oli kohta, jossa lotta joutui kokemaan raiskausyrityksen. Seksuaalista häirintää on ollut ja tätäkin aihetta voisi jatkaa tutkimuksella ja selvittää miten paljon tätä tapahtui. Aiheena tämä on hyvin henkilökohtainen ja osittain vaiettu, joten on mahdollista, että kaikki lotat eivät näistä kokemuksistaan ole halunnut puhua ja seksuaalisen väkivallan määrä sodassa saattoi olla vielä yleisempää mitä nyt voidaan tuloksista päätellä. Yksi myös mielenkiintoinen tutkimusaihe voisi olla selvittää, miten lottien jälkikasvuun on vaikuttanut vanhempien sodassa kokema ja tutkia näin ylisukupolvisuutta.

Tämä on nyky-yhteiskunnalle arvokasta perinnetietoa, eikä sodan vaikutuksia lottiin käsitteleviä tutkimuksia ole olemassa montaa. Myös aika niiden tekemiseen alkaa käydä vähiin. Olimme onnekkaita päästessämme haastattelemaan yhtä lääkintälottaa ja saada kuulla hänen tarinansa. Toivottavasti nämä tarinat elävät ja tämä tieto jatkaa kulkuaan yli sukupolvien.

Mielestämme on myös tärkeää tuoda esille, kuinka tärkeää hoitotyö on ollut aikoinaan ja miten sodan ajan hoitotyö on vaikuttanut tämän päivän hoitotyöhön. Haluamme myös itse tehdä ylpeänä työtämme hoitotyössä ja huolehtia samalla tavalla parhaamme mukaan potilaista, kuten lääkintälotat ovat aikoinaan huolehtineet maamme sotilaista ja siviileistä.

Lähteet

Painetut

Hakkarainen, T., Huovinen, M. 1999. Lotta sodassa ja rauhan töissä. Juva: WSOY

Hammersley, M. 2013. What is qualitative research? London: Bloomsbury Academic

Hannikainen, M., Danielsbacka, M. & Tepora, T. 2018. Menneisyyden rakentajat. Teoriat historiantutkimuksessa. Tallinna: Gaudeamus

Hirsjärvi, S., Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino

Janhonen, S., Nikkonen, M. (toim.) 2003. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. 2. painos. Juva: WSOY

Kataja, A. 1986. Suomen Lotat. Jyväskylä: Gummerus

Katajala, K. 1990. Historiikinkirjoittajan opas. Jyväskylä: Gummerus

Kinnunen, T. 2006. Kiitetyt ja parjatut, lotat sotien jälkeen. Helsinki: Otava

Latva-Äijö, A. 2004. Lotta Svärdin synty. Keuruu: Otavan kirjapaino

Pohls, M. Latva-Äijö, A. 2009. Lotta Svärd käytännön isänmaalisuutta. Keuruu: Otavan kirjapaino

Rajala, P. 1990. Talvisota ja jatkosota selkokielolla. Helsinki: Gummerus

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen M. (toim.) 2011. Haastattelun analyysi. Tallinna: Vastapaino

Ruusuvuori, J., Tiittula, L. 2005. Haastattelu: Tutkimus, Tilanteet Ja Vuorovaikutus. Osuus-kunta Vastapaino

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. Painos. Latvia: Tammi

Tuominen, P., Lammi, E., Uosukainen, R., Huovinen, M., Toivio, H., Niemi, J., Oja, O., & Kinnunen, T. 2010. Lotat - Suomen naisten suuri tarina. Helsinki: Tammi

Sähköiset

Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Viitattu 18.11.2019. <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.1.4.4> Syvähaastattelu

Autio-Sarasmo, S. 2008. Historian tutkimus, tutkimusprosessi. Viitattu 26.12.2019. <http://www.enorssi.fi/enorssi-verkosto/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/kasvatuksen-historian-tutkimusprosessi>

Elomaa-Krapu, M. 2015. Hoitamisen halusta ja velvollisuuden tunnosta. Viitattu 4.2.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9758-2>

Helsingin Seudun Sotaveteraanipiiri ry. 2012. Viitattu 10.1.2020. <https://www.sotaveteraanipiiri.fi/>

Kirssi, E. 2019. Lääkintälotta Airi Nieminen, 96: ”Sota ei ole unohtunut koskaan, vaikka välissä on ollut kymmenet vaikenemisen vuodet”. Viitattu 26.1.2019. <https://seura.fi/ilmiot/tarinat/laakintalotta-airi-nieminen-96-sota-ei-ole-unohtunut-koskaan/>

Sivonen, M. 2017. Dokumenttianalyysi tutkimusmenetelmänä terveystieteissä. Viitattu 18.11.2019. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20170525/urn_nbn_fi_uef-20170525.pdf

Suojeluskuntien ja Lotta Svärdin Perinteiden liitto Ry. 2017. Koulutustoiminta. Viitattu 18.11.2019. <https://perinne.fi/lotta-svard-jarjesto/koulutustoiminta-1920-ja-1930-luvulla/>

Suojeluskuntien ja Lotta Svärdin Perinteiden liitto Ry. 2017. Jatkosodan pitkät vuodet ja sodan loppuvaiheet. Viitattu 9.1.2020. <https://perinne.fi/lotta-svard-jarjesto/jatkosodan-pitkat-vuodet-ja-sodan-loppuvaiheet-1939-1944/>

Suojeluskuntien ja Lotta Svärdin Perinteiden liitto Ry. 2017. Lottien kuolleisuus. Viitattu 9.1.2020. <https://perinne.fi/lotta-svard-jarjesto/lisatietoa/lottien-kuolleisuus/>

Sormunen, M., Saaranen, T., Tossavainen, K. & Turunen, H. 2013. Monimenetelmätutkimus terveystieteissä. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 50, 312-321.

Toikkanen, J., Virtanen, I. 2018. Kokemuksen tutkimus VI kokemuksen käsite ja käyttö. Viitattu 5.2.2020. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63420/Kokemuksen_tutkimus_VI_Toikkanen_Virtanen_pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Veteraanien perintö - Itsenäinen Isänmaa, Maanpuolustus. 2016. Viitattu 31.1.2020. <http://www.veteraanienperinto.fi/vepe/index.php/fi/jatkosota-maanpuolustus/index.html>

Julkaisemattomat

Haastattelu 11.10.2019

Lottamuseon arkistot A8868, A842, A873, A844, A845, A888, A889, A891 ja A847

Muut lähteet

Minna Elomaa-Krapun luento 16.11.2019 Tuusulan Lottamuseolla

Luapaus-elokuva 2005

Lottamuseon erikoisnäyttely ”Harmaat sisaret - lääkintälottien tarina”

Liitteet

Liite 1: Haastattelukutsu.....	41
Liite 2: Sisällönanalyysi	42

Liite 1: Haastattelukutsu

24.6.2019

Arvoisa vastaanottaja,

Olemme sairaanhoitajaopiskelijoita Laurea-ammattikorkeakoulusta ja olemme tekemässä opinnäytetyötä lääkintälottien asemasta ja toimintakyvystä sodan jälkeisenä aikana. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun ja Helsingin sotaveteraanipiirin kanssa.

Saimme Ari Kuposelta (Brother Christmas) tiedon, että olette toimineet lääkintälottana, sekä teidän yhteystietonne.

Haluamme tuoda opinnäytetyössä esille, miten lääkintälottat kokivat toimintakyvyn sodan jälkeen ja miten sota vaikutti heidän terveyteensä sodan jälkeen. Haastattelu on yksi tärkeä osa opinnäytetyötämme ja haluamme tuoda työssämme esille lottien kertomana heidän kokemuksiaan. Toivomme voivamme haastatella teitä opinnäytetyötämme varten. Vastatthän pikimmiten, jos haastattelu sopii teille, viimeistään 14.7.2019 mennessä. Yhteystiedot löytyvän kirjeen lopusta.

Haastattelu toteutetaan yksilohaastatteluna teille sopivimmassa paikassa, jotta haastattelu olisi mahdollisimman mukava teille. Toteutamme haastattelun elo-syyskuun aikana. Haastattelupäivä sovitaan saatuumme vastauksenne.

Toivomme, että haastattelu voitaisiin videoida tai äänittää, jolloin purku ja analysointi on tarkempaa. Kun opinnäytetyö on arvioitu, mahdollinen video tai äänite hävitetään. Haastattelu tehdään nimettömästi, eikä teitä voida tunnistaa sen perusteella. Haastattelussa esille tulleet asiat käsitellään luottamuksellisesti. Haastattelu on vapaaehtoista ja voitte kieltäytyä haastattelusta halutessanne.

Vastaamme mielellämme, jos asiaan liittyen herää kysymyksiä.

Ystävällisin terveisin,

Aino Perämäki

aino.peramaki@student.laurea.fi

045

Ella Vaittinen

ella.vaittinen@student.laurea.fi

045

Liite 2: Sisällönanalyysi

Alkuperäisilmaisu	alateema	pääteema
"Mulle tuli semmonen mieli, kun oli semmonen tunne, että tämä on samalla isänmaan eteen tehtyä työtä, että minähän jaksan, jos joku muukin jaksaa."	Asenne	Auttoi jaksamaan sodassa
"—kun oli enemmän aikaa, niin siellä oli sitten se joki, Lieksan joki se kun oli semmosta kesästä aikaa vielä. Siellä käytiin uimassa ja saunomassa ja se lievitti tätä olemista siellä, että jaksoi."	Vapaa-ajan merkitys	
"No, se tuntui pahalta. Se tuntui kertakaikkiaan pahalta. Ei sitä oikein käsittänyt, että kaikki piti hävittää, mitä vähänkin lottalle haisia, niin kaikki pois. Ja lottat teki kyllä paljon, vaikka niitä on moitittu ja parjattu. Eihän sitä uskaltanut sanookkaan, että oli ollut lotta."	Lotta Svärdin lakkauttamisen herättämät tunteet	Yhteiskunnan asenteet lottia kohtaan.
"Kyllä se sai mielen matalaks. Kerta kaikkiaan musta tuntuu, että ihan niin kun ei mitään ois ollu merkitystä sillä, että mitä on tehnyt, se aika, mutta eihän se, kun semmoset käskyt tuli. Mutta meidän mielissämme se lotta-aika elää vielä."		
"No, tietysti olihan se, olihan se ilkeä tunnelma."		
"Ei se tuntunut enää miltään. Siitä ol sentäs jo monta vuotta, kun ei enää ollu. Eihän sitä heti lakkautettu."		
"No, meidänhan koko perhe oli joko lottia tai suojeluskuntalaisia ja olihan se raskas."		
"Sieltä mentiin Kalevan kirkkoon ja sieltä läksin kävelemään kotiin. Ja olin tossa vähän ennen keskustoria tuli kolme poikaa vastaan	Oma ylpeys lottatyöstä	

<p>siinä ehkä vähän alle kaksikymmentä tai. Ja yksi niistä pojista, hänellä oli musta ulsteri päällä ja hattu päässä, hyvin puettu, mut minä en muista niitä kahta muuta, mut tämän. Tämä astui minun eteen ja sano, että montako olet tappanut, olet varmaan ylpeä siitä, mitä olet tehnyt. Minä sanoin kyllä. Ja jos en siellä olsii ollut ja moni muu, niin sinäkään et nyt tänäpäivänä tässä katua kävelisi näin ja suutasi soittais”</p>		
<p>”Kyllä se sai mielen matalaksi. Kerta kaikkiaan musta tuntuu, että ihan niin kuin mitään ei ois ollu merkitystä sillä, että mitä on tehty, se aika, mutta ei hän se, kun semmoset käskyt tuli.”</p>	<p>Kokemus ettei lottatyötä arvostettu</p>	
<p>”En minä ole sitä semmosessa sakissa, kun minä en oo tienny, minkä mielisiä ne on. Vieraassa sakissa en oo kertonut, mutta kyllähän minä semmosessa sakissa, missä toisetkin puhuu.”</p>	<p>Puhumattomuus lottatyöstä.</p>	
<p>”Että mitäs menitte sinne.”</p>	<p>Lottia syyteltiin ja parjattiin</p>	
<p>”Joo se tuntu hirveältä. Se tuntu kerta kaikkiaan niin pahalta, että sitä ei niin kun käsittänyt, että minkä tähden ihmiset, jotkut ihmiset, ei kaikki suinkaan, mutta että oli paljon semmosia, jotka sano, että mitä menitte sinne. Että se oli sitä ja sitten, että ja sieltäpä ne huorat tulee”</p>		
<p>”Se oli kuule niin raskasta meille kaikille. Minulla on siitä kuva, mutta minä en tiiä, missä se nyt on. Niin se kuva, se kuvastaa sitä mielialaa, mikä meillä oli. Siellä ei kyllä kuivia silmiä tainnut olla yhtään ainoaa.”</p>		

<p>"No, meijänhän koko perhe oli, joko lottia tai suojeluskuntalaisia ja olihan se raskas. Ja nimenomaan rupesi ilmenemään sitten jo tätä mitä menitte sinne vastaanottoa täällä kotirintamalla."</p>		
<p>" Se oli jotain semmonen, en mää siitä, niin se, että kun tultiin kotiin, miten meidät otettiin vastaan. Se oli eri juttu. Siis meitä ei oikeastaan, me oltiin toisen luokan kansalaisia."</p>	<p>Lottia pidettiin toisen luokan kansalaisina</p>	
<p>"No, siinä oli sitten taas se jännitys, että sen toisen elämän aloittaminen."</p>	<p>Uuden alku</p>	<p>Elämä jatkui sodan jälkeen</p>
<p>"Sinä et tiedä, minkälainen se oli se taivas ja minkälainen jyrinä sieltä kuulu. Minkälainen helvetti oli, mitä siellä tapahtuu. Silloin minä istuin ja kattelin, enkä osannu sanoa muuta kun, että rakas jumala. Ja silloin minusta tuntui, että minusta paloi kaikki sisältä pois. Minä tyhjenin, minusta jäi vain kuoret. Tää on jotain kauheeta. Ja se ei ole palautunu ikinä. Minä en oo saanu sisälteni sitä normaalia ihmistä enää. Minä paloin sisältä."</p>	<p>Kokemukset sodasta jätti jäljen pysyvästi</p>	
<p>"Kyllä minä selvisin, mutta täytyy sanoa, että vielä tänä päivänäkin minä elän niitä ja mitä vanhemmaksi minä tulen, niin ne aivan kuin terävöityvät ne kuvat siellä, että mitä minä kävin niitä kaikkein vaikeimpia matkoja niin ne aivan kuin ne ois eletty aivan viime aikoina vasta. "</p>		
<p>"Se on muistoissa mulla aina. Se on aina."</p>	<p>Muistot elävät</p>	
<p>"Niin joltain saksalaiselta oli menny tämä koko naama, että ei ollu ku reikä suussa. Ja se katottiin jo kuolleeks ja aamuyöstä se pyys vettä. Ja minä lääkärille,</p>		

että hyvänen aika, että annanko minä sille vettä, niin anna vuon. Ja niinhän se kuoli siihen.”		
“Nimenomaan siitä oli hirmusen suuri hyöty ja minä olin aina heti sodan jälkeen ja ollu edelleenkin sitä mieltä, että tytöillä pitäisi olla joku, joko toisen kodissa työnteko, tai joku, josta ne oppis. No, joku sotaväkeä vastaava, tytöille sopiva.”	Kokemus, että sodasta oli myös jotakin hyötyä.	Vaikutukset sodan jälkeiseen elämään
“Olen vieläkin, olen hyvin onnellinen, että olen saanut tehdä sitä työtä. Se on kaikista näistä tavallisista töistä niin kaikkein antavin. Siinä näkee sen ihmisen pienuuden.”		
“...saksan kieli rupes luistamaan ihan käytännössä puhekielenä ja kun sitten vuonna –43 keväällä meidän, jotka emme olleet paljon koulua käyneet, piti kirjoittaa ylioppilaskirjoitukset, niin sainpahan ainakin siitä laudaturin.”		
“No, en miä tiä, kyllähän se, kyllä se vaikutti. Niin että kyllä se nuoruus siinä meni vähän.”	Kokemus nuoruuden menetyksestä.	
“... siinä meni tämä paras nuoruus.”		
“...tekkee keittiön ja kammarin, niin lähetkö sinne Vaasaan. Niin minä sanoin, no enpä minä nyt lähe mihinkään Vaasaan enää. Että ne piti hukata ne semmoiset ajatukset kokonaan, että tästä nyt jatketaan vielä.”	Tietämättömyys tulevasta	
“No, kyllä minä näin sitten just näistä kauheista tapahtumista, mitä siinä oli ja joita joutu todistamaan...”	Unien näkeminen	
“Perhe-elämää ja sotainvalidimies hoidettavana”	Sodan jäljet näkyivät perhe-elämässä	
“Minähän olin verovalmistelijana nyt lopun aikaa...”	Ei jatkanut hoitoalalla	Työllistyminen sodan jälkeen

